

Țara Noastră

Criza intelectuală în Ardeal

Am fost zilele trecute în Ardeal în tovărășia mai multor membrii din Societatea Scriitorilor și constatările făcute cu această ocazie m'au surprins și m'au pus pe gânduri. O mulțime neobișnuită s'a grăbit să vie la cunoscutele cetanii, subliniindu-și cu o căldură care era aproape o demonstrație, dragostea de literatură. La Cluj, la Deva și la Timișoara m'am putut convinge personal ce proporții au atins exigențele societății. Mii de oameni și-au părăsit colțul lor de liniște și-au alăturat culte o conferință sau o poezie. O vie agitație se comunice în audierile auditoriului, lumea trăia cu autorul și vibra cu frământările primind cu satisfacție problemele care ieșeau la suprafață și se rezolvau se până la frenezie în fața lor.

Mărturisesc, că am rămas mișcat de acest palpitant interes și am fost ispășit să-i cercetez cauzele. În definitiv așazisele șezători ale scriitorilor nu aveau nici o legătură directă cu multele nevoi ale societății reale de astăzi și nu aduceau nici o soluție pentru vindecarea suferințelor. Nu era vorba nici de ieftenirea traiului, nici de farmecul puterii apropiate. Nu pluteau în atmosferă nici mari binefaceri de ale guvernului, nici largi făgăduințe de ale opoziției. Ei bine, ce căutau atunci mii de oameni, să se sbuciume pe chestiuni abstracte, de ce veneau ei cu atâtea vioiciune și strălucire în ochi la chemarea unor simpli reprezentanți ai condeului, care din călimara lor nu le-aduceau decât vraja cuvântului cizelat sau armonia unei idei? Manifestarea mi se părea în adevăr ciudată și plină de-o adâncă semnificare.

Motivul principal l-am găsit tocmai în oroarea de actualitate care a început să miște societatea noastră, și mai ales, cred eu, în scârba unanimă de clișeele uzate ale politicii curente. De cinci ani în Ardeal se trivializează consecvent viața publică. Intrecerile politice au defundat aici toate zăgazurile și-au exasperat lumea cu brutalitatea

lor. Un spirit bolnăvicios de aventură se resimtă la tot pasul și o poftă păgână de căpătuială își face de cap. Indivizi repeziți peste noapte la situații nevisate strigă astăzi la toate colțurile de stradă și calcă în picioare ori-ce tablă a valorilor. Suntem în vremea urlătorilor nesăbuiți, care fără nici o sfială merg înainte cu fruntea ridicată gata de toate îndrăznelile. Acești cetățeni au luat trebile obștești în arândă și schimbă în bani mărunți durerile deaproapelui. Peste tot s'a lăsat ca o ploaie de funingine și de silă generală. Oamenii echilibrați s'au retras plictisiți la rosturile lor, privind tot mai speriați împrejur, de câte ori micii tirani de ieri ai unei cancelarii avocațiale dela Dicio-Sân-Mărtin blestemă țara care nu-i face miniștri. Paralel cu sgomotul acestor infuzorii recente merge declasarea consecventă a tuturor valorilor de odinioară. Cu orizonturile schimbate de-acum, aprecierile s'au modificat, au intervenit orientări noi, au năvălit credințe și întrebări nebănuite. În vârtejul acestui caleidoscop pripit figurile de pe arenă și-au pierdut repede reliefurile lor de demult și Ardealul s'a împopulat zilnic de idoli căzuți care ne țin calea la toate răspântiile. După epoca de aur a Consiliului dirigent, când la Sibiu tot al doilea fruntaș era un personaj atât-putinte, acești exoflișiți dela București au prăvălit pe județe răgetul lor cumplit, semănând pretutindeni o plictiseală crescândă. Amărăciunea și îndoiala s'au ridicat pe urma lor, fără ca cineva să le stăvilească. Întrebați-vă, ce-a dat de pildă domnul Iuliu Maniu sau alt mare ipochimen, ce-a dat din materia lui cenușie în cei cinci ani ai prefacerii grozave în care ne sbatem aici, ca se puie o ordine în toate alergarea asta? Sterpi și minusculi, s'au fărâmițat ca niște păpuși ordinare de bălcu, bieți patrioți cu monopol ai comitetului de-o sută, convingând mulțimea că dincolo de dânsii trebuie să răsară o viață mai complexă și mai bogată. O jumătate de deceniu a ținut aici târgul mediocrităților pretențioase. Acum, în sfârșit, societatea a început să refuze banalele îndeletniciri și să se dorească după alte culmi de simțire. O adevărată criză intelectuală a izbucnit în Ardeal, o sete de apostolat și-o dorință neastâmpărată de-a revizui oameni și valori. Mai importantă decât urna spartă dela Dej și mai plină de înțeles decât madrigalul electoral al domnului Aurel Dobrescu, apare în astfel de împrejurări o sărbătoare culturală, în care civilizația își rostește adevărurile ei, fără chiote bețive și fără capete sparte. Iată de ce se grăbește poporul să vadă pe scriitori, simțind oare-cum că în materie literară contrafacerile se refuză și că pe două ceasuri măcar plămâni lui vor putea respira ozonul reconfortant al unor impulsuri cerebrale, de care sterilitatea politicianilor meschini nu s'a apropiat niciodată.

Tot din această stare sufletească face parte și apelul recent pe care revista *Societatea de mâine* îl lansează în numele intelectualilor din Cluj. Sătui de degradarea morală la care-au fost supuși, dornici de „noi forme de cristalizare a vieții politice“ acești oameni se cer după argumente „*convinși că mântuirea din halul de astăzi nu se poate ajunge nici prin vecinice pertractări, mai mult sau mai puțin secrete și ipocrite în acelaș timp, nici prin coalizări temporale sau fuziuni în-*

tâmplătoare ale acelorăș elemente“. E un limbaj îndrăzneț și nou, categoric până la amenințare. El vine ca o protestare de ora unsprezece tocmai din tabăra unde se părea că celebrele expozeuri ale șefului neutralizaseră toate pornirile de cerebralitate. Ce e acest fenomen de subită fosforescență a gândirii, demnitatea de matură chibzuială care determină o atitudine? Se prepară în taină registrele unui nou partid, sunt noi clienți care-și încearcă hamletismul lor ruginit: *Venim ori nu venim?* Nici una, nici alta. E pur și simplu criza intelectuală a păturei celei mai distinse din Ardeal, care, după ani de zile rezervați numai contribuției corzilor vocale, vrea astăzi logică, vrea judecată cumpănită și vrea ideal.

Fiți binevenite întrebări de conștiință și îndoieli chinuitoare la noi acasă! Pe ruinele adormirii de ieri, acolo unde au crescut prostia robustă și legenda mincinoasă, înfigeți-vă tot mai adânc în sufletul unei societăți care trebuie să resimtă frigurile creatoare. Intru cât ne privește, noi vedem în fierberea actuală o desțelenire de energii, menită să purifice văzduhul și să împlante steagul unei credințe pe templul unde au mișunat vameșii și fariseii.

De-accea, criza începută odată, să meargă înainte. Ea nu are decât o singură rețetă în care-am crezut totdeauna. Lăsați-l să vie: *argumentul...*

OCTAVIAN GOGA

Casă veche

*O casă cu pridvor spre soare,
Cu basmele uitate în ferești,
Cu gânduri și isvoade bătrânești.
Se uită lung prin genele de soare.*

*Un stâlp a mai rămas tăcut
Din poarta grea mulată'n asfințit,
Crestată ani cu vârful de cuțit
De un drumet rămas necunoscut.*

*(...Era ca dumneata de'nalt
Cu ochii uzi, așa dumneata,
Privea prelung când ziua scăpăta
Ca dumneata de spelb și-așa de'nalt.*

*Aci s'au strâns pandurii și-au plecat,
Un pâlc posac și trist spre miază-noapte,
Lăsând în urmă lanurile coapte
Și-un răsărit de lună bulbucat...)*

*În curte un acov vărsat
Și în gârlici o roată de rădvan
Și-o iederă 'nțeșită an cu an
E tot ce bruma vremii-a mai lăsat.*

*Doar gândurile mele-au clătinat
Tăcerea grea, un ochi de apă moartă,
Apoi s'au scurs sfoase către poartă
Și s'au lipsit de stâlpul încrustat.*

Oarba

Stă oarba la geam
și simte
că i ziua spre sară,
din ritmul cu ceare
amurgul lovește
în pleoapele ude.
Aude
cum vâna tăcerii
se luscă
pe-un fald de perdea
și oarba întinde
mâna spre ea,
ca n vârful de deget
să cadă tăcerea.
Pe tâmpile-i calde
se ncinge visarea
și oarba se duce, se duce
prin besna adâncă
a ochilor ei
se duce.
spre crângul, de vis și dorinți
al ochilor ei...
Dar nările-i șue
tresar speriate,
de aerul lănced al serii,
și sânii ei tari
ascultă viori
cum noaptea lovește
cu bobi de tuningini
în genele-i grele de gând.

D CIUREZU

Tâlcul unei popularități

— Constatări cu prilejul unui congres politic —

În iarna anului 1917, când la hotarul copleșit de suferință al Moldovei nădejdea întreagă a unui popor de paisprezece milioane de suflete se coborâse în câteva tranșee cioplite în stâncă, pentru întâia oară s'a zămislit o conștiință politică a țărânilor române.

Niciodată nu se deslănțuise o tragedie mai profundă asupra acestui neam de mucenici și niciodată crucea lungului calvar nu părea mai grea, ca pe drumul învierii. Trei sferturi din mica Românie liberă zăceau sub ocupația dușmanului, nemiloasă și flămândă; flăcăii Ardealului hrăneau cu sângele lor viața ticăloasă a lacomei pajuri cu două capete; Bessarabia părea sortită să rămână pe veci un pământ al uitării; iar s'ldații regelui Ferdinand, copleșiți de armura grea a Germaniei lui Hindenburg, mureau la toate răsunările, cu răni deschise sub tăișul crivățului, secerăți de grozava molimă a mizeriei. Încrederea prinsese să înghețe și în inimile cele mai tari. O falfăire de steag sfâșiat, pe o veche casă domnească din Iași, și un pâlcc de ostași înfipți în coasta Carpaților, iată tot cecece însemnam noi în acele zile, când minunata forță agresivă dela Mărăști se țesea din fire destrămate în văgăunele frumoaselor văi moldovene. Și cu toate acestea, tocmai atunci, din mijlocul acelor sfâșietare nenorociri, străbătând valurile de chinuitcare îndoială, și-a făcut loc în rândurile celor mulți credința într'o lume nouă, simțământul precis al prăfacerilor hotărâtoare, siguranța unor rosturi noi. Țărânilor luptătoare, chemată să facă zid în jurul graniței ca și în epoca voivodală, a primit resemnată jertfa care i se cerea, dar și-a presimțit chemarea de mâne.

Laclaltă cu a âția morți, ne-am îngrepat atunci trecutul... Și, pentrucă toate ceasurile de primejdie poartă în ele germenul onorabil al câinței, vechile noastre partide politice, simțind cum bate de aspru vântul vremii și dându-și seama că zăgazurile au fost rupte pentru totdeauna, și-au întors fețele lor îngrijorate spre șirurile rărîte de baionete, fâgâduind cu o înduioșătoare mărinimie tot cecece demult ar fi avut de dat. N'a fost greu, pentru purtătorii acelor baionete,

să priceapă prețul darului silit pe care-l primeau. *Pământul* e patimă veche pentru omul legat prin instinct strămoșesc de brazda care-l hrănește. Numai *votul* se arăta să fie o scuță oarecum nouă în mâna celor mai mulți. Dar, mai cu grijă decât era cineva în stare să creadă, proaspeții cetățeni cu drepturi depline cântăreau cu temei întrebuințarea pe care i-o vor da, a doua zi după ce se vor întoarce acasă.

În asemenea împrejurări a ieșit la lumină, din lungul coridor al tranșeelor, popularitatea Generalului Averescu. Popularitatea aceasta nimeni n'o mai contestă astăzi, ca fapt istoric. Până și adversarii politici se mulțumesc să spună, că ea... nu mai e de actualitate. Ceeace se va vedea... Dar, dacă nimeni n'o mai contestă, o tâlmăcesc mulți în diferite chipuri. Cea mai jignitoare, (nu atât pentru Generalul Averescu), și cea mai nedreaptă în acelaș timp, rămâne explicația acelora cari n'au voit să vadă, în acest proces de cristalizare a năzuințelor populare, decât un inexplicabil fenomen de sugestiune colectivă. Mi se pare o deslegare prea ieftină și prea vulgară a lozincei cu care țărănimea din vechiul Regat, în pragul păcii, înțelegea să rezolve greaua problemă a emancipării sale politice.

Un singur lucru e cert, Generalul Averescu n'a râvnit niciodată să fie un om popular, după rețeta bine cunoscută a tribunilor noștri de suburbie. N'a ținut discursuri patetice în public, n'a cununat și n'a botezat, n'a ațăfat poftă și n'a amăgit cu promisiuni. Nu există nicio dovadă (și, slavă Domnului, ea ar fi fost demult scoasă la iveală) care să ridice măcar o umbră de bănuială, că învingătorul dela Mărăști ar fi fost vreodată un vânător de sufragii populare. Dimpotrivă, reputația sa era aceea a unui comandant sobru în prețuirea serviciilor aduse și sever față de datoriile neîmplinite. Cei cari au văzut vorbind pe Generalul Averescu măcar la o întrunire publică, de când fostul comandant al armatei a doua se găsește în fruntea unui puternic partid, pot să-și reîmprospăteze impresiile, mărturisind că niciodată un om politic nu s'a adresat mulțimei cu mai puțină intenție de a-i fi pe plac. N'am văzut, până acum, mâna Generalului Averescu întinzându-se pentru a cere ovații; dar nu odată am zărit degetul său ridicându-se de-asupra a douăzeci de mii de capete pentru a dojeni...

Atunci? Care e explicația? Ca de cele mai multe ori, ea e din cale afară de simplă. Generalul Averescu a fost cea mai curată glorie a tranșeelor de unde a isbucnit dorința de regenerare a vieții noastre publice. O glorie militară? Firește. Virtuțile ostășești ale celui mai destoinic comandant român au trecut repede dincolo de jocul strategic al hârșilor, pentru a străbate temeinic în rândurile luptătorului care simte, instinctiv, dela distanță, mâna cărmaciului priceput. Dar nu numai atât, căci acelaș instinct sigur al maselor se silea să găsească, sub haina ostășească, inima cetățeanului de mâne.

Nu e nico taină, că cei dintâi aderenți ai Generalului Averescu, nervii-motori ai popularității sale politice de mai târziu, au fost demobilizații, acei îndrăzneți și zgeri combatanți, cari se întorceau acasă într-o sărmană tunică verzuie, păstrând încă în urechi ecouri din val-

măşagul unui asalt şi aşteptând împlinirea făgăduinţei ce li se făcuse: pământ şi vot. Cine ar fi fost în stare să îndeplinească gândurile bune din ceasurile de restrişte, dacă nu omul care fusese atunci mai aproape de inimile lor ?

Personalitatea populară a Generalului Averescu n'a fost, prin urmare, capriciul unei boale colective, o nebunie trecătoare, cî exponenţial firesc al unei idei politice noi. Astfel, nici partidul poporului, care s'a încheiat în jurul său, n'a însemnat altceva decât un organism politic nou, crescut din nevoia sufletească a vremurilor răsturnate.

Împrejurările au voit, ca partidul poporului să reprezinte chiar mai mult decât instrumentul al unor revendicări sociale. El a simbolizat, celdintîiu, principiul unităţii naţionale, înfăţişînd pînă astăzi unicul partid de guvernămînt, în cadrele largi ale căruia s'a contopit voinţa de mai bine a tuturor ţinuturilor româneşti. Pentru marele serviciu pe care l-a adus patriei suprimînd guvernele provinciale dela Cluj, Cernăuţi şi Chişineu, partidul poporului a fost îndestul de osîndit de oamenii interesaţi, cari îşi aşternuseră în jurul acestor bariere indezirabile un cuib cald de prelungită durată. Totuşi, aceasta va rămînea, poate, cea mai de seamă faptă pe care el a săvârşit-o, căci, reţezînd toate aripioarele cari încercau să se depărteze de matca puternică a solidarităţii naţionale, a aruncat în plămădeala vie a statului român un chiag trainic şi hotărîtor.

Alcătuind un partid cu rădăcini adâncite în fiecare colţ al ţării, — netezind deci în chip rodnic fatale asperităţi în sânul unei proaspete familii, — partidul poporului şi-a putut îndeplini cele două mari datorii către ţărănimia românească, a cărei întregă încredere a avut-o. Deci, a cuminţit, fără zăbavă şi fără ezitări, ofensiva internă comunistă din anul 1920, şi a purces la înfăptuirea improprietărilor.

Potolirea cunoscutei încercări de răsturnare a rânduelilor noastre sociale n'a fost o simplă restabilire a ordinii ameninţate. Generalul Averescu n'a făcut o banală operă de poliţist, atunci când a oprit cu mîna de fier năvala steagurilor roşii. El şi-a îndeplinit încă odată marea mistune ce i se încredinţase. N'a garantat, prin urmare, numai liniştea înspăimîntatei burghezii, ci a apărut, faţă de doctrina bolşevică, unica posibilitate de viaţă a democraţiei ţărăneşti.

A urmat apoi reforma agrară. Ea s'a făcut într'o atmosferă de desăvârşită seriozitate, fără o singură notă de demagogie, cu grija aproape academică a unei temeinice realizări. Când s'a tras, în satul Gurbăneşti, cea dintîi brazdă din ogorul celui dintîi ţăran înstăpînit pe lotul său, în ţară se făcuse linişte, unitatea noastră politică se desăvârşise, toate nedreptăţile trecutului se lichidase, şi sămînta fecundă a zilei de mîne putea să fie aruncată, larg, în pămînt prielnic.

Au fost destui aceia, cari şi-au închipuit că Generalul Averescu n'a avut decât un mandat trecător, şi că după îndeplinirea lui conştiinţioasă, spre bucuria celor cari tremurau sau scormoneau atunci un profit, rolul său putea fi socotit ca sfîrşit. Iar partidului poporului

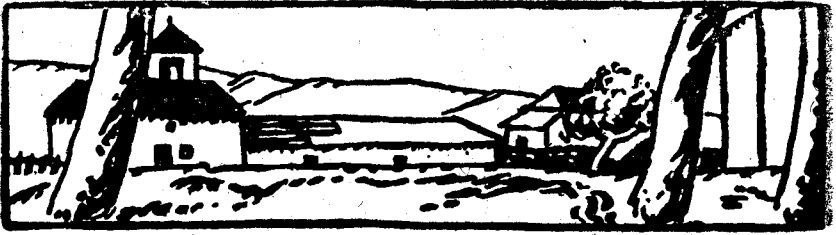
s'a pus înainte o tragică deviză șecspiriană: „Maurul și-a făcut datoria, maurul poate să moară...”

Iată însă, că poruncile firești ale dreptului la existență nu vor așa. Nu numai că partidul poporului nu s'a stins, nu numai că misiunea pe care a avut-o n'a fost aceea a unei utilități de-o clipă, dar înaintea lui se deschid abia acum adevăratele perspective ale răspunderilor sale de mâne. Ceeace s'a săvârșit pretinde să se desăvârșească. Acesta nu e numai un joc întâmplător de cuvinte. Partidul care s'a născut din idealurile frământate în suferința tranșelor, partidul care a îmbrățișat laolaltă toate regiunile românești unite într'un singur trup, partidul care, înfârșit, a realizat reforma împroprietării țărănești creând cea mai puternică clasă producătoare a țării, nu poate să dispară în neant, cu toate greșalele săvârșite pe alocuri de slujitorii săi, și are de împlinit mai departe lunga însărcinare de a face să triumfe interesele covârșitoare ale celor paisprezece milioane de gospodari români, legați pe veci de glia bună a patriei lor.

Intre o aripă stângă a partidelor dela noi, care nu știe încă încotro s'o apuce, și o aripă dreaptă, care bate tot mai obosită, partidul poporului, strâns legat de realitățile neamului său, are îndatorirea de a înfățișa, în adâncime cași în suprafață, mântuitoarea doctrină a ideii naționale.

Intrucât își va înțelege ori nu chemarea, aceasta nu mai e vina împrejurărilor, ci a oamenilor. Astăzi, noi vedem în persoana Generalului Averescu garanția unei desăvârșite înțelegeri a acestei chemări. Țărănimea simte la fel. Sunt simboluri cari nu se desmint niciodată pe ele înși-le...

ALEXANDRU HODOȘ

Renașterea vieții religioase

În articole de ziar și de revistă, în conferințe publice și în convorbiri particulare, se constată mereu că simțământul religios al poporului nostru a scăzut în mare măsură. Se propun fel de fel de soluții pentru curmarea acestui rău, cari toate pornesc din convingerea, că renașterea și intensificarea vieții e un interes de viață al neamului și al țării. Sunt prea bine cunoscute frazele rostite la toate festivitățile despre strămoșeasca credință, care ne-a păstrat și ne va păstra și în viitor ființa noastră națională. Se scriu frumoase vorbe de îndemn către preoți, în care aceștia sunt invitați să-și împlinească datoria de a reface tradiționala religiozitate a țaranului român. Pentru toate dovezile de scădere a simțământului religios, preoții sunt făcuți răspunzători și, — recunoaștem, — nu toate învinuirile ce li se aduc sunt lipsite de temei. Iși are fără îndoială și preoțimea scăderile ei, a căror înlăturare e prima condiție a mult doritei refaceri religioase. Dar nu e singura condiție, după cum ne vom sili să arătăm în șirelece urmează.

Din capul locului problema e pusă greșit. Căci se folosesc două măsuri; *una* pentru țărani și *alta* pentru orașeni.

Dela țaran se așteaptă ca el să creadă în Dumnezeu și în viața viitoare, să practice toate preceptele religiei, să cerceteze biserica, să se spovedească, să se cuminece, și celelalte. Toate aceste, pentru un țaran se socotesc ca ceva absolut necesar. Frica de jandarmi și de urmările faptelor sale nu e suficientă, când e vorba de țaran. El trebuie să se teamă și de ceva supra-natural, care îi regulează viața și care îl pedepsește chiar faptele acelea, pe care organele statului n'au fost în stare să le descopere.

Dela așa zisul intelectual nu se cere așa ceva. El poate să nu creadă în existența lui Dumnezeu, să nu vadă niciodată interiorul bisericii, să batjocorească credința și convingerea religioasă a altora. Cu toate acestea, el poate să fie un cetățean onorabil, pentru-că faptele lui le regulează progresele științei, simțul de corectitudine și celealte însușiri, cari suplinesc, adică, religia. — „Eu nu merg nici-

odată la biserică, îmi spunea odată profesoara unei școli secundare de fete, dar cu toate acestea sunt creștină, nu fac niciun rău, nu fur și nu mințesc". Câți sunt, cari spun la fel! Religia, după aceștia, e necesară numai pentru sufletele simple, iar pentru intelectuali e ceva cu totul de prisos.

Rațiunea de-a fi a ori-cărei religii e *adevărul*, și nu se găsește vre-o religie pe suprafața pământului, care să nu afirme că propovăduiește această virtute. Toate pot să fie relative pe acest pământ, (chiar și teoria relativității), adevărurile religiei însă trebuiesc să fie absolute. Numai astfel pot să aibă putere de convingere.

Principiile religiei sunt, deci, ori adevăruri, ori minciuni. Dacă sunt adevăruri, ele sunt obligatoare pentru toți și pentru toate, iar dacă sunt minciuni, nu pot să fie obligatoare pentru nimeni. Ar fi ceva nespun de dureros, dacă lumea s'ar cârmui cu ajutorul unei minciuni. Ar fi ceva mai prejos de demnitatea omenească. Dacă religia e minciună, trebuie distrusă fără milă, atât la orașe, cât și la sate. Ar trebui întronate, atunci, atât la orașe cât și la sate, în locul ei, conștiința datoriei, simțul corectității și celelalte regulatoare morale ale vieții omului.

Toate acestea au început a le înțelege și țărani. Când în revoluția din 1918, un conte ungar, (care mai înainte spunea cu gură mare, că nu crede în Dumnezeu și că cele ce le spune preotul în biserică sunt povești), îndemna pe țărani români să se teamă de Dumnezeu, unul dintre ei i-a răspuns fără înconjur :

— „Așa, domnule, dela noi ceri să ne temem de Dumnezeu, ca să nu-ți furăm avutul, dar dumneata nu te temi de el, ca să poți fura pe al nostru!“

Am fost de față la această scenă, și nu pot să uit cuvintele țărânului nici-odată. Sunt un „memento“ pentru mine, și ar trebui să fie și pentru alții.

Își au și țărani experiența lor. Au văzut destule purtări necorecte și la preoți. Dar nu în tot satul. Sunt foarte mulți preoți cari își împlinesc slujba cu cinste, și la cari nu poți găsi greșeli de cât dacă le măsoari cu măsura fariseilor din Evanghelie. În schimb, au văzut necorectități neasămănat mai multe la așa numiții intelectuali, cu cari veniau în atingere. Pe aceștia nu i-au văzut călcând pragul bisericii decât la Paști (și atunci pentru scurtă vreme), ori nici atunci. I-au auzit înjurând mai dihai ca ori-ce moșic. Și alte multe, pe cari le-a văzut țăranul l-au convins, că ar fi bine să-și reguleze și el viața după cum îl taie capul, adică după cum îi dictează conștiința datoriei și simțul corectității. Țăranul a avut prilej să-și pună întrebarea: „Dacă cele ce le spune preotul sunt adevăruri, de ce nu le urmează și domnul notar, învățător, pretor, și așa mai departe? Dacă e bine, ca eu să merg la biserică, să ascult învățăturile Evangheliei, de ce nu merg și aceștia? De ce ei n'adunarea comunală tocmai în timpul când după poruncile bisericii creștinul trebuie să asculte liturghia?“ Și câte altele! O, câte adevărate bruscări ale sentimentului religios a trebuit să rabde țăranul din partea unor oameni a căror viață el o socotea ca pe-o pildă de urmat!...

Atât cele de până aici, cât mai ales cele de mai la vale, ne vor convinge, așa credem, că dacă e vorbă de refacerea vieții religioase, trebuie să abandonăm cu totul părerea greșită, că religia... e numai pentru țărani, căci altcum toate încercările de-a reînvia și intensifica simțământul religios la țărani, ori de-a împiedica dispariția lui, sunt zadarnice.

E necesară, așadar, o refacere a simțămintelor religioase pentru toate clasele sociale. Despre statul nostru se spune, cu multă emfază, că e un stat creștin. Dar un stat creștin ar trebui să imprime tuturor instituțiilor sale pecetea creștinismului. Refacerea simțămintelor religioase ar trebui să o promoveze statul și prin instituțiile sale, nu numai prin misionarii plătiți și prevăzuți cu bilet de liber parcurs. Grație concepției greșite despre cele două măsuri, statul pregătește el însuși descreștinarea totală a neamului românesc, deși involuntar. În vreme ce dela preoți se cere o muncă grea de intensificare a sentimentului religios, instituțiile cele mai alese ale statului pregătesc pentru ziua de mâne pe oameni cu „conștiința datoriei” și „simțul corectității”, cari vor nimici toate rezultatele, la care eventual va ajunge munca preoțimei. Acestea sunt școalele.

Cunosc școale de ucenici, ale căror cursuri se țin Duminică, tocmai în timpul serviciului divin. În loc să se îngrijească statul, ca ucenicii de meserii să cerceteze biserica, de-a dreptul îi împiedică. Ministerul Instrucției a dat ordin cât se poate de lămurit, ca elevii școalelor primare să fie conduși de învățători la biserică în toate Duminicile și sărbătorile. Sunt mulți învățători vrednici, cărora conștiința datoriei și simțul corectității le șoptește să execute acest ordin spre marea bucurie și mângâiere sufletească a țăranilor.

În ce privește școalele secundare, în vechiul Regat legea spune lămurit, că elevii sunt datori să cerceteze liturghia în Duminică și sărbători. Controlul îl face preotul, care la sfârșitul fiecărui trimestru dă elevului certificat despre cercetarea regulată a bisericii. E o lege parecă anume făcută, ca să nu se poată executa. Preotul, care la altar săvârșește jertfa cea mai sfântă, nu poate să controleze pe cei din biserică, iar certificatul îl va da din milă creștinească ori-cărui elev. În Ardeal se mai păstrează încă obiceiul de-a conduce pe elevi în grup la biserică. Dar și aici numai profesorii de religie ar putea să spună cât au de luptat cu oameni, cari ar dori desființarea acestui obicei.

În ceea ce privește Universitățile, sunt profesori cari țin lucrările de laborator în zile de Duminică, în timpul slujbei bisericesti. Aceștia de-asemena împiedică direct pe studenți dela cercetarea serviciului divin.

În școalele secundare și la Universitate se provoacă adevărate conflicte între știință și religie. Profesori, cari cunosc religia numai din auzite, ori superficial, spun elevilor că cele ce li-se predau în orele de religie sunt numai povești. Orice ipoteză, o pun în fața elevilor ca pe-o desmințire a principiilor religioase. S'au petrecut nenumărate cazuri, când profesorul a mărturisit în fața elevilor, că el nu crede în existența lui Dumnezeu. Dar între știință și religie nu este contradicție, și nu

poate să fie. Amândouă urmăresc aflarea adevărului, iar adevărul este numai unul. Științele teologice dovedesc și ele aceasta. Nici-odată religia n'a pus zăgazuri științei, care e cu totul liberă în cercetările ei, și nici-odată n'a combătut vre-un adevăr științific dovedit în deajuns. Profesorul, care prezintă vre-un adevăr științific ca fiind în contradicție cu adevărurile propovăduite de religie, ori-cât ar fi el de savant, dovedește ignoranță în materie religioasă.

Să ne închipuim, că preoții și-ar părăsi păcatele, ar deveni toți sfinți și s'ar apuca de munca cea grea a refacerii sentimentului religios. Nu vor zădărnici oare această muncă cei educați în atmosfera de mai sus? Ba, considerând, că mulți elevi ai școalelor secundare și studenți dela Universitate sunt fii de țărani, această muncă se zădărnicește de pe-acum. În astfel de împrejurări îndemnul la muncă pentru refacerea sentimentului religios este o adevărată ipocrizie. Ar fi neasămănat mai cinstit un început de muncă pentru distrugerea religiei. Ar fi neasămănat mai cinstit să se strige în lumea largă: nu este Dumnezeu! Este numai conștiința datoriei și simțul corectității. Numai acestora le suntem răspunzători pentru faptele noastre, plus jandarmilor, polițiștilor și magistraților. Iar bisericile la sate și orașe să se prefacă în cinematografe.

Dacă însă vrem serios o refacere a sentimentului religios, o revenire la adevărata viață creștinească, aceasta nu e cu puțință altcum, decât prin o frățească colaborare a preoțimei cu ceilalți intelectuali. Bine înțeles, preoțimea va părăsi păcatele pe cari are țaria morală să și le recunoască. Dar și ceilalți cărturari vor părăsi indiferentismul, plus spiritul anticreștin de care sunt conduși ori vreau să pară a fi conduși, dintr'un instinct de imitație.

Sunt unii, cari afirmă că țara noastră e descreștinată, având nevoie de o reîncreștinare. Trebuie să recunoaștem, că pe lângă toată exagerarea ei, această afirmație cuprinde și un sâmbure de adevăr. Un sâmbure, pe care ar trebui să-l vedem măcar acum, cu prilejul sfintelor sărbători. Să-l vedem, și să ne dăm seama că numai prin *renașterea lui Isus Hristos în sufletele tuturor Românilor*, fărăosebire de starea lor socială, putem să ajungem la *renașterea cea atât de mult dorită a vieții religioase*.

SEPTIMIU POPA

Un bilanț sufletesc

În preajma celui de-al șaptelea an de existență liberă națională și în mijlocul celui mai deșănțat joc al bilanțurilor comerciale și industriale, nu strică să ne oprim un moment în câmpul sufletesc al vieții noastre, fixându-i măcar la un interval de jumătate de deceniu, o cumpănă aproximativă. Aceasta cu atât mai mult, cu cât neinteresând fiscal, un asemenea bilanț nu-l putem aștepta din partea politicii guvernamentale. Preocuparea acesteia n'a depășit marginile interesului practic, și nu sunt semne că se va întâmpla altfel în viitor.

S'au împlinit șase ani de când Ardealul a înviat naționalicește prin croirea noilor hotare. Cu acest mare eveniment începe partea pozitivă a năzuințelor noastre colective. Ceeace până aici am păstrat în cutele cele mai scumpe al sufletului, — ca orice gând prea îndepărtat de perspectiva realizării, — dintr'odată ni s'a impus ca o problemă vie, reală, căreia trebuia să-i dăm trup prin acte decisive. Căderea monarhiei austro-ungare, pentru noi a însemnat trecerea dela vis la realitate, indiferent dacă eram pregătiți sau nu. Din această cauză multe frunți au rămas încreșite vreme îndelungată în fața grelelor probleme ce ne așteptau, și s'au speriat, atât de rolul individual pe care-l aveau, ca să nu mai vorbim de ale chestiuni generale. Îngrijorarea aceasta era întipărită pe toate fețele, potrivit cu uniformitatea noastră de pregătire și de gândire de pe atunci. Pe vremea aceea, noi nu cunoșteam decât o singură diferențiere: aceea a științei de carte. Dar și reprezentanții intelectualității se aciuiau, modest, în nemijlocita apropiere a mării noastre armate, a țărâniei. Toate inimile cunoșteau aceeași bătaie, același ritm.

Evenimentele se precipitau însă năvalnic și nu ne dădeau răgaz să medităm asupra îndoielilor, oricât de legitime păreau. *Fapta* constituind elementul decisiv în orice acțiune, — am trecut și noi la tapete. Fără nici cea mai palidă pregătire sistematică, — de vreme ce la noi politica nu a însemnat și nu înseamnă încă prevedere, — au pornit modeștii cărturari ai satelor noastre să reprezinte și să exercite suveranitatea noului stat în tot cuprinsul Ardealului. Cele patru ramuri principale de intelectuali: preoții, învățătorii, contabilii și avocații, cu viitorimea care le urma, cu studenții de pe atunci, au oferit ideii de stat român toată munca, tot entuziasmul de care a fost capabil să se

animeze un popor la licărirea celui mai de seamă eveniment din istoria sa milenară. Analizând elementele forței de care a dat dovadă modesta noastră pătură intelectuală, ni se pare că elementul sufletesc, voința și entuziasmul, a avut rolul precumpănitor, și grație lor s'a putut substitui pregătirea teoretică și îndelunga experiența, pe care n'o aveam. Pe umerii virgini și vânjoși ai unor cărturari până aici anonimi s'au bătut cei dintâi țărushi ai stăpânirii românești, și datorită lor nava statului nostru a ajuns până la al șaptelea Crăciun național. A fost nevoie să se scurgă măcar o jumătate de deceniu, ca să putem constata că ceea ce s'a făcut în acest scurt interval de timp a fost o muncă gigantică, pentru caracterizarea căreia aproape nu găsim termenul potrivit. Credem însă că nu greșim, dacă vom zice că a fost o sfoțare românească, pe care până acum n'a înregistrat-o istoria noastră în aceste locuri.

Dar vremea se scurge și fața lucrurilor încetul cu încetul se schimbă. Uniformitatea noastră de gândire și de sentimente se desconcentrează, deschizând larg porțile pentru o diferențiere multiplă. Zi cu zi începem să ne dăm seama, că viața noastră nu este numai colectivă, ci și individuală. Cu alte cuvinte, în pătura noastră intelectuală a început să incolțească conștiința, — alimentată parcă înadins — că nu suntem numai *români*, ci și *oameni*. Exemple crude din jumătatea de deceniu scursă vin să ne reamintească de legile firii, învățându ne că puterile noastre sunt limitate și punându-ne în postura de simpli muritori neputincioși, din apostoli ce ne credeam. În această simplă calitate de oameni, cea dintâi mână de ajutor o întindem spre stăpânirea românească. Dar zadarnic! Factorii decisivi ai vieții noastre publice parcă nu au trăit niciodată o clipă de sbucium colectiv, pentru că să-și poată da seama acum de întristătoarea și primejdioasa evoluție în puterea căreia stăm cu toții. Ei au urmărit numai cu ochii, nu și cu inima, culmile morale bătătorite de acești anonimi, și desfătându-și privirea în tabloul ce le trecea pe dinaintea ochilor, și-au văzut liniștit de rosturile lor omenești, care nici mai demult nu erau prea dezechilibrate. Elanul mulțimei necunoscute i-a ajutat să-și pună ordine definitivă în ele și pragul casei lor nu este călcat de niciuna din grijile cari seceră vieți și curmă entuziasmuri. Ei nu pot avea înțelegere pentru grijile vieții mărunte a altora, căci un astfel de sbucium nu se poate cunoaște decât trăindu-l.

Aceasta este noua față a lucrurilor în cuprinsul orașelor noastre, după o jumătate de deceniu. S'a produs în mijlocul nostru o metamorfoză sufletească, care în sine este cel mai simțit deficit în bilanțul guvernării noastre naționale. În starea avansată de azi suntem în măsură să vedem clar și cauzele cari au produs-o. Guvernați mai mult cu lozinci decât cu fapte, și hrăniți mai ales cu iluzii, susținătorii stăpânirii românești, sub presiunea necesităților de fiecare zi, și-au schimbat întregul lor mod de gândire. Ei au avut durerea să constate, că în această minunată țară îndatoririle și beneficiile nu se distribuie după un program românesc și drept. Unora le revin numai cele dintâi, altora numai cele din urmă. Ca român, ești binevăzut în toate mani-

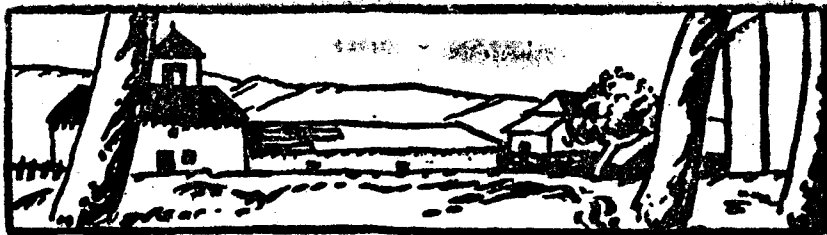
festările tale. Entuziasmul tău este însoțit de laude și simpatii unanime, oficiale și neoficiale. Dar cine nu vrea să întâmpine decepții în această mănoasă țară, să se mărginească — dacă poate — la această viață colectivă, plină de satisfacții. Alminteri, blândețea și simpaticele priviri se transformă în săgeți disprețuitoare.

Această ciudată concepție se manifestă deschis, cu un aier de nevinovăție, căci, la urma urmei nu este vorba decât de simple acțiuni omenești, cari nu trebuiesc ascunse. Cetățenii fără gărgăuni în cap duc viață rodnică și ordonată. Ei nu-și pierd echilibrul sub nicio impresie, fie această oricât de zguduitoare. Ei vor continua să trăiască pe pământ și din roadele acestui pământ. Ducând o asemenea viață practică, ei vor căuta contactul tot cu oameni practici și transacțiile între ei își vor urma cursul normal. Cum și în Ardeal trăiește atâta lume cu simțul realității, — singurul bagaj cu care ea a ajuns în cuprinsul acestui colț de țară, — mâinile acestor tovarăși s'au strâns peste capetele noastre. Hora s'a pornit pe categorii omogene; deoparte oamenii practici, de alta visătorii. Și reproșurile nu ar fi nici măcar legitime, dacă cei ce își strâng prietenește mâna, ar fi una și naționalicește. Dar o asemenea potrivire există numai în tabăra contrară, în aceia a visătorilor, cari, toți sunt români...

În asemenea culori ni se prezintă situația păturii noastre intelectuale, — a delegaților satelor noastre, cum i-am numit cu altă ocaziune, — menita să exercite cu demnitatea impusă atribuțiunile suveranității românești în înstrăinatele orașe de aci. Întărindu-i-se convingerea, că ea este scoasă din rândurile celor cu rosturi recunoscute, sufletește delegația ei va putea fi considerată ca încetată. În preajma celui de al șaptelea Crăciun, românii din brașele ardeleni se gândesc cu o vie duiosie și cu o muștrătoare amărăciune la satul părăsit acum șase ani, la modesta colibă între zidurile căreia n'au învățat să cunoască lozinca proletară a „minimului de existență“. O cumplită iarnă socială își adună nămeții la pragul casei lor. În loc de a aștepta colinde ca mai demult, mintea lor este frământată și chinată de alte legende și noi formule. Pe urma lor dispar vechi obiceiuri, adorm credințe, se dărâmă o lume de veacuri. Din entuziasmul generației de ieri nu mai rămân decât oameni de rând cari schimbă frontul, luptând titanic pentru a dobândi o amară bucățică de pâine din blagoslovitul pământ al prea frumoasei noastre țări.

Cu această nu prea îmbucurătoare stare sufletească așteptăm creștineștile sărbători dela care — așa am pomenit din bătrâni — trebuie să legăm noi nădejdi și noi posibilități de viață. Dar, dacă ar fi să ne rezerve aceleași decepții, încă de pe acum ne simțim îndemnați să adresăm un sfat guvernanților actuali și viitori ai țării. Să se ferească ca de moarte de a încheia acelaș bilanț sufletesc și în lumea satelor. Fie ca numai cărturarii acestei țări să formeze generația de jertfă postbelică. E mare jertfa aceasta, inutilă și nemeritată; ea nu se iartă și se va răzbuna amar; dar măcar nu va seca izvorul sacrificiilor viitoare...

P. NEMOIANU

Jurăminte

I

Nicolae Groza, centurionul, ridică ochii ageri de-asupra Cerculariului, scutură pletele negre, și rămase cu privirea țintă la părintele Moise, așteptând răspunsul.

— Zece oameni? numai atâția? — grăi părintele domol, netezindu-și barba căruntă. Adevărat, satul nostru nu-i mare, da' sunt aci tot oameni, unul și unul. Câți am fost la Blaj, la adunare? am fost mai bine de-o sută. Ș'avem vânători, pușcași vestiți, aci în Poiana. Eu cred c'am putea ridica pe puțin treizeci-patruzeci, câtane împărătești...

Ochii centurionului se umeziră. Simțea o pornire să apuce mâna preotului și să o sărute cucernic, ca în clipe sărbătorești. Așa erau acestea. Dar erau și clipe de aspră hotărâre. Nu era loc și vreme de înduioșare.

— Părinte, ai auzit ce-ți citii acum. Cu o sută de oameni hotărâți am poruncă să pornesc în lagăr, și să-i strâng din aste zece sate care sunt scrise aci. Dacă oi purcede cu mai mulți, nici un rău nu e; mai puțini doar să nu fie...

Popa Moise se ridică în picioare. Ca un apostol îi apărea centurionului.

— Să mergeți, feții mei, — să mergeți sute, mii... Și hai să te strâng aci, la inima mea bătrână...

„L-ai auzit pe Bărnăț? urmă, coborând glasul și tot ținând încă mâna tânărului. Ca un Cristos a vorbit în sărbătoarea aceea de 3 Maiu“...

— Ca un Cristos, da, — ca un mântuitor. Și el, și ceilalți toți înainte mergătorii noștri. Trebuie să-i ascultăm și mai departe. Că-i vorba să intrăm acu în foc...

— Hei, cum m'aș fi avântat și eu, dac'ar fi sunat buciulul mai de mult... la să-î iei pe ăștia, măi dascăle, care și i-oi spune eu, ș'apoi dacă m'or da de minciună, pe pletele mele astea albe să cadă rușinea...

— Uite; — tresări arătând spre fereastră. Il vezi pe ăla? N'or fi mai primejdioși aceia decât urșii pe cari i-a culcat la pământ, Trică al Ciobanului... Da' parcă vine încoace... Ce o fi vrând?

Ușa se deschise bufnind și în prag se arătă, cu pălăria în mână, cu părul vâlvoi, cu fața speriată, laudatul vânător.

— Părinte, primejdie mare. Domnu solgăbirău a venit în sat, numa' cu panduri p'în prejur... Mă tem că îl caută pe domnu învățator...

Preotul schimbă o privire repede cu oaspele său. Apoi se întoarse spre țaran :

— Pleacă fuga, ca nu cumva să te vadă c'ai venit aci...

Rămași singuri, popa Moise și centurionul se mai priviră odată ochi în ochi. — Nu te teme, zicea căutătura hotărâtă a părintelui, răspunzând la întinericul din ochii încruntați ai dascălului.

— Nu te teme, zise apoi și cu glas tare. Dar nu e vreme de perdut. Trebuie să te ascunzi. Să vezi că drept aci o să vie. Nu te teme, că n'am să te dau...

Și ridică dreapta în sus ca spre jurământ.

Cu stânga îl apucă de braț și-l duse în curte.

— Uite colo, — îi arătă spre fundul grădinii. Treci gardul și dai în livadă. Printre clăi o să găsești ascunzătoare... Să stai acolo. Să nu eși la drum până nu s'o întuneca. Și Dumnezeu o să ne-ajute...

Ca la o chemare de rugăciune, amândoi își făcură semnul crucii. Din fundul curții dascălul se mai uită odată îndărăt. Popa Moise stătea ca un stâlp de pază în pragul casei...

Când se opri alaiul înaintea porții, nu se mai vedea nici unul. Casa preotului era mută, ca o casă pustie.

În picioare, în mijlocul odăei, popa Moise se gândea acum la norocul că preoteasa cu fetele plecaseră de două zile la neamuri.. Ce-ar fi fost, să fie aicea... Două zile... Peste două zile are să fie iar pace în sat..

Din curte ajungea acuma până la dânsul zgomotul de tropote, de zăugănit, de porunci aspru și scurt rostite. Și în clipa următoare iată-l față în față cu domnul temut, sbârlit și încruntat.

— Unde l-ai ascuns, hoțule? Aicea e, la tine. Să nu tăgăduiești. Drept rămâne popa, fără să răspundă.

— Nu m'auzi? Să îți scot limba cu cleștele, ca să vorbești ungu-rește?

— Dacă știți că-i aici, căutați-l, — sună răspunsul, fără nici un tremur în glas.

— Așa! Știi dar care-i banditul pe care-l căutăm. Așa-i. Un popă nu poate să mintă. L-ai ascuns. Spune unde, tâharule!

— Căutați-l, repetă popa fără să clipească.

— Să-l căutăm? Lasă! Știm noi cum să-l găsim mai repede. Proces scurt!

Strașnicul domn încrunță și mai inverșunat din sprincenile groase peste ochii mici și răi. Un semn face, și popa pornește înainte, îmbrâncit, cu mâinile legate strâns la spate.

În curte, solgăbirăul se opri. Se înțepeni în picioarele scurte, cu cizmele lungi strânse pe pulpe, și-și roti împrejur privirea, din fața scofălcită, prelinsă de peri roșcați pe sub bărbie.

— Colo! scrâșni răgușit arătând spre fundul grădinei.

Popa Moise îngălbeni. Mâna păroasă arăta spre livada cu clăile... I-au găsit ascunzătoarea?... Au să-l pună față în față?...

— Ai îngă benit, popo? Da, acolo am arătat, la copacul acela din fundul grădinei... Acolo ai să atârni peste cinci minute, dacă nu ne dai pe banditul...

Popii Moise îi veni inima la loc.

— Faceți ce vreți cu mine. Nu știu, nu e în puterea mea să vi-l dau...

„Și dacă! N'au să scoată păgânii nimic din gura lui. Fi-vor atât de nelegiuți?... Fie! — nimic n'are să spună. Și chiar de n'aș fi jurat. Nu-l dau. Întâmplă-se voia Domnului!...”

Clăile stau neclintite în fundul livezii. Cine-i acolo? Nu e nimeni. E pustiu, tăcere ca'n mormânt.

Dar doi ochi ageri privesc dintr'una din clăi, în care bate o inimă să se rupă și ascultă înfiorată...

Sub copac alaiul s'a oprit. Razele din urmă ale soarelui însângerează priveliștea.

— Răspunde, popo, ori ți-a bătut ciasul din urmă...

— Răspunde, răspunde părinte, îngână fără glas buzele tremurătoare ascunse... Dar corpul stă încremenit în groaza vedeniei de necrezut...

— Mai zi dar un Tatăl nostru, și fă-ți cruce...

De pe creanga cea mai groasă a copacului atârnă funia cu lațul la capăt.

— Sus, feciori!

Un pandur prinde în brațe trupul înțepenit al popii și îl ridică. De sus, un altul coboară lațul...

— Vorbește, popo, până nu-ți taie ștreangul, glasul...

— Vorbește, părinte, vorbește... Dar se împăienjenesc ochii ageri și clăia rămâne mută...

— S'a sfârșit! Al dracului popă!... Poate că adevărat n'a știut nimic tâlharul... Ori poate totuși... Cum și-a încheștat fălcile, par'că de frică să nu-i scape o vorbă... Ce valahi încăpățânați! Sălbatici!

Stă domnul înrăit, înțepenit în picioarele scurte cu carâmbii lungi, și se uită la trupul ce se leagănă încet în amurgul plumburiu... Barba căruntă atârnă amestecându-se cu pletele cari au căzut și se îmbină, un val prelung argintiu peste fața spânzuratului, ca pentru a ascunde privirilor obrații unui sfânt...

— S'a sfârșit! — mai zise călăul — și pașii cadențați ai cătanelor se pierd în întunericul care se lasă...

II.

— Ce roșul e cerul spre apus... Niciodată, par'că, nu s'a mai pomenit un asfințit atât de însângerat...

Domnul solgăbirău puse la o parte pipa cu vergeaua lungă și se întoarse la masa încărcată cu hârtii.

Vești proaste. Cetele lui Axente au pus pe goană honvezimea de

prin împrejurimi... Cine știe? Poate că roșul acela dela apus nu e roșul soarelui ce sfințește, ci e prăpăi și mânia omenească...

Ce îndrăzneală! Turma de valahi a tăbărât până în preajma Albei Iulii; par'că ar aștepta să li se mai ivească odată un Vodă Mihai...

Săciul zâmbi cu superioritate. Ce mai vorbă! Gloată mare a putut să vină și să nevoiască micile trupe răzlețe să se retragă, să se adune împreună. N'au plecat ele fără un vitejesc „la revedere”; iată-l, ăsta e, sunt făcările cari mistuie păcătoasele colibe valahe... Da, aceasta trebuie să însemneze întinsa însângereare a cerului...

Și se vor strânge la un loc, și vor tăbări apoi asupra vălmășagului aceleia de prostime, întărâtate, spulberând-o în toate părțile...

Da, firește.

Ci oare, până atunci, n'ar fi totuș mai cuminte lucru să plece și domnul solgăbirău, cu pușinii panduri ce-i are pe lângă dânsul, să ducă și el un ajutor, colo în tabără?

...Puhoiul prostimii poate ajunge și până aci; de ce adică ar aștepta până atunci, și n'ar lua înainte varvarilor?..

Se mai apropie iar de fereastră și mai privește odată lung în zare... Drumul pustiu se întinde până ce se pierde ca un fir de ață colo, departe... Abia se zăresc, ca jucării, căsuțe, copaci... Acolo, da, acolo, printre aceia, este unul...

— Haidem! Marton! Feri! Trebuie să plecăm numai decăt. A venit poruncă. Mergem la tabără. Trebuie să ne grăbim, e zor până nu dau valahii peste noi...

Ordinul nu miră pe nimeni. De mult, toți stăteau ca pe spinii. Căci nu erau numai ștafetele cari veneau cu veștile scrise, — sau poate mai amănunțite erau acelea, aduse cu vorba vie...

Intr'o clipă, alaiul e gata. Șase panduri călări înainte, și trăsura domnului solgăbirău în urmă, cu al șaptelea, al optălea pe capră.

Ropot de cai, huruit de trăsură, — e par'că o goană desnădăjduită, alungată din urmă de răzbunare.

Cine te alungă așa, domnule solgăbirău? Nu e nimeni, e liniște și tăcere de moarte de jur împrejur, împresurată numai departe de luciri însângerate...

Iată și Poiana... La margine de drum, colo, un copac... Creanga cea mai groasă se întinde peste șanț, până în marginea drumului... Domnul solgăbirău întoarce ochii în altă parte și goana nebună trece înainte...

Dar colo, în mijlocul jărăticului ce se vede?... Un punct negru ce par'că tot crește... E stingerea focului? E amurgul ce vine să n-văluiască în taina lui grozăviile omenești pornite?...

Nu. Când focul se stinge, când se înăbușe în întuneric, începe să piară de pe lături, până ce rămâne sămburele, — sămburele ce stăruiește, mereu, adânc în noapte. Nu pierde el întâi. Ci dacă se întunecă, e că în fața lui s'a pus amenințarea mohorâtă, și crește; — el, sămburele de foc rămâne în urmă, nevăzut, dar aruncând din puterea lui putere în umbra care crește...

Și crește... Și se desvăluie... Iată că e o ceată care vine, fără grabă multă, dar vine, neîndurată, — și crește.

— Valahii! zise pandurul din față, dând să oprească. — Valahii! îngână solgăb'răul pierdut, făcând semn de oprire.

O scurtă sfătuire. Ce e de făcut? Inapoi! — Dar dinnapoi o altă ceată năvălește, și mai apropiată...

Un hohot prelung răsună. Clipe lungi de așteptare, — clipe scurte de groază.

— Ațîn'te aci!

— Trageți! strigă domnul solgăb'rău desnădăjduit, și sare din trăsura, nebun, măsurând cu ochii câmpia, — în dreapta, în stânga, — dușmană peste tot, fără pic de adăpost, fără umbră de nădejde...

Au incremenit puștile în spatele pandurilor. Nu întărâta ursul când vezi că n'ai să-l culci dintr'o lovitură la pământ... Atâta știu și dânșii.

Și răspund dând din umeri la răcnetul repetat al stăpânului:

— Trageți!

— N'avem nimic cu voi, feciori, — răsună un glas din față; puneți puștile jos și n'aveți nici o grijă!

Ca oftând după o mare primejdie trecută, pandurii scot armele de după umăr și le pun la pământ.

În fața domnului solgăb'rău răsare un uriaș cu pletele crețe, cu ochii scânteiați, cu cușma pe ceafă. Un țaran ține frânele calului de pe care descălicase.

— Tiii, ce minte am avut să-i pornesc și pe cea dincolo! — asta i-a fost gândul cel dintâi.

— Sărită mi-a fost inima când nu te-am găsit! — i-a fost a doua vorbă.

— Dar ești al meu de-acu, — dracu n'are să mi-te mai scoată din gh'are, și Dumnezeu n'o să vrea!

Întâi, domnul solgăb'rău se gândea să se dea prins de războiu; apoi i s'a părut că va trebui să se gândească la un mijloc d'a-și răscumpăra viața; — la urmă... la urmă i-a tresărit gândul cutremurător prin minte:

— Tu ești...

— Eu sânt.

Atâta și-au zis, — și s'au înțeles amândoi.

— Innapoi! porunci centurionul, și trupa venită din față se îmbină cu cea care în vremea asta impresurase trăsura.

Innapoi! — Au să-l ducă acasă, acolo au să-l închidă, să-l zăvorească și să dea foc casei peste dânșul. Așa. Asta avea să le fie răsbunarea pentru satele aprinse, pentru viețile jertfite.

Dar un semn a făcut centurionul, și s'au oprit.

— Aci. Nu mergem mai departe. Am ajuns.

Strajnicul domn de odinioară a ridicat ochii. Copacul bătrân își întinde ramurile peste șanț, și una, cea mai groasă, ajunsese pînă la marginea drumului.

— Jos. Legați-l.

Ochii centurionului trecură într'o fulgerare repede peste panduri și se opriră la unul:

— Tu ai fost. Te-aș alege și dintr'o mie. Arsenie, adu funia aia. Dă-i-o. Știi ce să faci cu ea.

Și cum pandurul sta nedumerit, înțelegând numai pe jumătate:

— Aide, aide. Știi cum ai făcut cu popa. Înainte tu, — și celalt după dânsul.

— Iartă-l, căpitane, iartă-l, — îndrăzni omul cu funia, întinzând mâna să sprijinească pe domnul ce se clătina mai galben decât frunzele din urmă, cari se desprindeau tremurând de pe coșacul martor mut al grozăviei.

Centurionul își duse mâinile la ochi.

— Să-l iert... Nu știți voi ce vorbiți... Ascultați, fraților:

„Atunci, am stat aci... Iți aduci aminte, domnule?... Eram colo, în clăi... Și popa putea să spună o vorbă... Și n'a spus-o... L'ați luat, l'ați spânzurat aci, de creanga asta... N'a spus nimic și nu l'ați ertat... Ați plecat pe drum încolo, fără pă sare... Am eșit dintre clăi, — o nădejde nebună mă mai purta... Am tăiat funia... Părintele era mort...

„Era mort! Am îngenunchiat lângă trupul lui, și colo în întuneric, de față numai cu Dumnezeu, am făcut jurământul: dacă am fost așa de mișel să mai trăiesc eu și să te las pe tine să mori, numai pentru asta una am să mai trăiesc, să-l văd spânzurat pe acela, acolo unde te-a spânzurat el pe tine... Am ridicat dreapta așa cum a ridicat-o el când mi-a jurat că n'o să mă dea. El și-a ținut jurământul“.

Au tăcut toți. Înțelegea domnul, tremurând din picioarele scurte și subțiri, sau era numai un murmur vag de osândă neîndurată ce-i înholba ochii în desnădăjduirea din urmă?...

Centurionul își duse mâna la inimă și par'că simțea cum i se îmoae de milă...

— De fiere mi-a fost inima atunci, — murmură. Și poate că era păcat ce făceam... Poate că Dumnezeu nu primește jurăminte de ură...

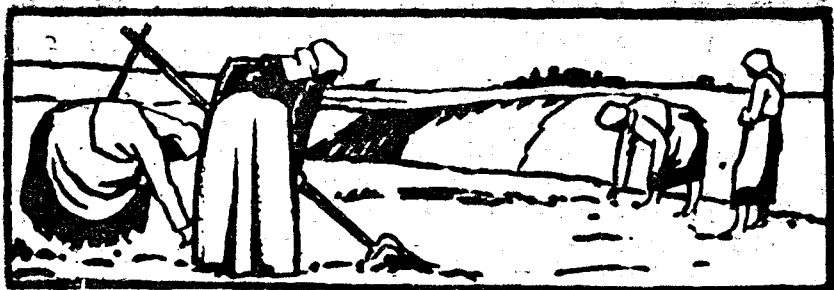
„Nu-mi pasă! El și-a ținut jurământul... Părinte! ai stat ca un sfânt aci sub creanga aceasta. Și eu și-am jurat ție. Am jurat părintelui!

„Uite cum l'au luat. Vino aci tu. Și tu urcă-te coala. L'au luat de subțiori așa. L'au ridicat sus. Și ăla de colo a coborât funia, cu lațul. Și i l'au pus după gât. Așa. Și pe urmă a strigat el: Sus feciori! Și l'au ridicat așa. Și pe urmă au tras funia și au legat-o. Așa.

„Nu pot amintiri. A trebuit să se îplinească...“

Însângerat e cerul spre apus. Nu e însângerat de soare, — e însângerat de foc aprins de mânie omenească. Și acum începe să se stingă pe de lături. Se stinge cu încetul, până ce rămâne sâmburele, — sâmburele ce stăruiește, mercu, adânc în noapte...

ION GORUN

Probleme agrare

— Parcelările în Ardeal —

Prin parcelare, marile proprietăți se fărâmițează în porțiuni mai mici, cari, astfel divizate, fac obiectul unei circulații a pământului. La baza operațiunilor de parcelare stă aproape exclusiv *principiul rentabilității*. Întinderile mari de pământ sunt mai reduse la preț decât cele mici. Acest lucru este și normal, de oarece întinderile mari nu prea sunt căutate, pe câtă vreme pentru proprietățile mici cererile cresc și cu ele sporește și prețul. Acest principiu de ordin economic este „leit motivul” parcelărilor, cari în realitate deplasează dreptul de proprietate dela cei puși la mai mulți.

Parcelările se deosebesc, firește, de colonizări, și în mai multe puncte.

Prin colonizare, de pildă, se înființează în mod invariabil noi proprietăți, căci fiecare lot de colonizare însemnează o nouă proprietate. Prin parcelări, nu se creiază totdeauna noi proprietăți, ci de cele mai multe ori se întregesc și se măresc proprietățile existente. Prin colonizări, deci, se sporesc unitățile de producție agricolă, în vreme ce prin parcelări, de regulă, se completează unitățile existente. Prin colonizări se produce o mișcare de populație, de vreme ce elemente din alte regiuni vin și se transplantează în locuri străine. Prin parcelări nu se atinge decât populația învecinată cu moșia împărțită. Deci colonizările pot avea și o justificare socială, până când parcelările sunt o operație economică.

Colonizările de ordin agrar și social înrăuresc în mod favorabil repartizarea dreaptă a pământului; cât privește parcelările, acestea numai atunci vor avea efect favorabil asupra repartizării pământului, câtă vreme ele vor fi realizate în cadrele concepției politice și ale programului agrar al statului. În acest caz, ele sunt un expedient binecuvântat în evoluția agrară, asigurând inițiativa particulară în interesul obștesc.

Atunci când parcelările nu intră în cadrele concepției politice naționale, ci sunt animate exclusiv de interese speculative, ele nu pot fi privite ca un mijloc de colaborare la realizarea programului agrar și nici nu vor fi capabile să îndrumeze repartizarea pământului în mod normal, ci vor încurca nivelarea socială și vor sfârși prin a pulveriza proprietatea mică, reducând astfel puterea ei de producție.

În Ardeal, dela 1885 începând, parcelările s'au practicat pe o scară întinsă. Multe latifundii, multe proprietăți mari și mijlocii au dispărut, îmbucătățite prin parcelări, în mâinile țărânilor. Mult pământ a trecut pe această cale și în mână românească. În mod firesc a sporit în Ardeal, și în acest chip, proprietatea mică. Aceasta constituie de altfel partea cea bună a acestor operațiuni; inconvenientul lor a fost altul. Parcelările din Ardeal, — cu mică excepție, — au avut caracterul pur și simplu al speculației de pământ. Ele au fost realizate în scopuri de câștig, fără alte considerații agrare.

Procedeu urmat la aceste operațiuni era următorul. Proprietarul moșiei trecea printr'un act de opțiune dreptul său de a dispune asupra pământului unor anumiți speculanți, cari se îndeletniceau cu parcelările. Aceștia, la rândul lor, găseau capitalul necesar prin cointeresarea vreunei instituții financiare; apoi pregăteau planul de parcelare a moșiei, și, în sfârșit, prin fel de fel de șiretlicuri, cu emisarii lor, își asigurau o masă de cumpărători, care era alcătuită mai ales de țărânilor din jurul moșiei. Scopul era dublu: *preț mare și vânzare repede*. Natural, în cursul acestui procedeu abuzurile se țineau lanț. Ele s'ar putea concentra în două grupuri:

1. Primul grup de abuzuri are un caracter strict agrar. Prin parcelări, limita porțiunii s'a redus prea mult, astfel că țăranul în locul unei unități de măsură a întinderii cum este iugărul cadastral cu 6007 stp. întindere înregistrată și în cărțile funduare, a fost silit să accepte altă unitate, care era iugărul maghiar, cu o întindere de 1100 stp, deci mai mică cu 5000 stp. De aici a urmat o diferențiere între realitate și cartea funduară. Afară de această diferențiere în sistemul de evidență, s'au mai ivit și alte inconveniente: *s'au prea pulverizat parcelele*. Interesele agrare reclamă, ca unitățile de proprietate să nu se reducă prea mult, deoarece această reducere se face în contul producției.

2. Al doilea grup de abuzuri este de ordin economic. Țăranul a fost spoliat aproape pretutindeni. Speculanții, cunoscând patima țăranului de-a cumpăra cu orice preț pământul ajuns la vânzare, a știut să o exploateze. Astfel țăranii au făcut cumpărări foarte grele, cu prețuri exagerate, iar speculanții intermediari au încasat câștiguri fabuloase față de prețul fixat în opțiunea de vânzare. În urma acestor speculațiuni mulți țărani și-au pierdut nu numai ce au cumpărat ei, dar și ceea ce au mai avut.

Prin acest procedeu proprietarul era favorizat, căci lua un preț mai ridicat; intermediarii, operând pe bază actului de opțiune fără nici un rizic, aveau posibilitate să garanteze un preț mai mare decât cumpărătorii normali. Câștiga și avocatul, deoarece încasa de două ori provizionul său, odată la vânzare, a doua oară la cumpărare. Câștiga

banca, deoarece pe de o parte și asigura o clientelă, pe de altă parte încasă și un provizion la vânzare. În sfârșit, câștigau mai ales speculanții cari realizau afacerea. În astfel de împrejurări nu este de mirare, dacă prețul de vânzare a pământului se urca cu mult, peste prețul de cumpărare fixat în actul de opțiune.

Înainte de 1 Decembrie 1918 parcelările n'au fost reglementate pe cale de legiuire. Regimele de odinioară, la început n'au ținut de cuviință să opună unele restricțiuni acestor parcelări; mai târziu, văzând că ele se abat dela drumul normal, au întreprins unele paleative. În cursul timpului speculația s'a generalizat însă tot mai mult și a început a lua dimensiuni păgubitoare pentru interesele agrare. În astfel de împrejurări s'a conceput proiectul de lege din anul 1909 al ministrului Darányi asupra colonizărilor și parcelărilor.

Acest proiect de lege prevedea restricțiuni pentru parcelări cu scopul vădit de a exclude speculația din aceste operațiuni. În baza proiectului, parcelările se puteau înfăptui exclusiv de proprietarul înregistrat în foaia funduară. Intermediarii erau excluși. Parcelările se puteau face numai după un plan pregătit și *aprobat* de organele în drept. Trebuia să se fixeze limita de jos a parcelei și maximum de preț al ei. Cumpărătorii nu se puteau aglomera decât în baza unei autorizații speciale. Acest proiect însă nu a devenit lege, așa că restricțiunile au rămas în domeniul doctrinei.

După 1 Decembrie 1918 parcelările au fost interzise prin art. 3. al regulamentului agrar, însă numai asupra întinderilor expropriabile. Ele rămân deci libere asupra întinderilor neexpropriabile și a celor rămase după expropriere. Dar interesele noastre naționale reclamă să reglementăm și aceste operațiuni, conform programului agrar, pe care trebuie să-l realizăm.

Prin operațiunile de expropriere au dispărut latifundiile, iar proprietățile de peste 100 iugăre au fost reduse și ca număr și ca întindere. În ierarhia agrară, aceste proprietăți din foarte multe motive sunt azi absolut necesare. Avem deci tot interesul să le menținem pe cele cari au mai rămas și bine înțeles să le naționalizăm. În vederea acestui scop trebuie să ferim categoria de proprietate dela 100 iugăre de speculațiile parcelărilor. Acest lucru se va putea ajunge, dacă se vor crea unele restricțiuni, cari vor îndruma operațiunile de parcelări în cadrele politicei noastre agrare. Astfel ele vor rămânea și mai departe ca elemente ale *evoluziei agrare*, asigurând și punând în valoare în mod conștient inițiativa particulară.

ION IACOB

Boala vorbelor...

Intreaga noastră viață intelectuală trece printr'o grozavă criză de logopathie. Logopathia, sau maladia cuvântului, este o meteahnă veche, care a existat și există endemic aproape pretutindeni, ca atâtea alte nenumărate boale microbiene. Subt această formă obișnuită, ea nu constituie pentru gospodăria generală a unei societăți un pericol mai mare de cât acela al influenței sau a pojarului, spre pildă. Dar ca și influența sau pojarul, logopathia, subt imboldul unor împrejurări și condițiuni speciale, în bună parte misterioase încă, poate să se declanșeze în izbucniri epidemice atât de violente, în cât să prezinte o adevărată primejdie pentru existența însuș a organismului social. Fenomenul este simplu și firesc, dacă ne amintim, că orșicare alcătuire socială are nevoie pentru a exista de două lucruri primordiale: de indivizi și de conversație. Oamenii, ca se trăiască, împreună trebuie să se înțeleagă: înțelegerea se înfăptuește prin cuvânt, astfel că dacă la începuturile traiului nostru pământesc ar fi existat posibil indivizi, cari în splendida lor izolare să nu fi avut nevoie de cuvânt, la începutul vieții sociale a fost de sigur cuvântul, vorbit și înțeles de toți membrii aceleiași comunități.

Epidemiile de logopathie distrugând cuvinte în cantități considerabile sdruncină echilibrul social și primejduiește societatea. Simptomul specific al logopathiei consistă în transformarea cuvântului, care trebuie să exprime cât mai exact și mai limpede o noțiune precisă, într'un simplu sunet melodic dar lipsit de înțeles. Sunetul acesta gol, care nu a mai păstrat din vechiul cuvânt de cât cămașa subțire a „numelui“ chiuște sburdalnic prin mințile oamenilor cu ecouri pe cât de nebănuite, pe atât de variate. Și bieții oameni, înșejați de buna recomandare a „numelui“ său cinstit, îl primesc după legile strămoșești ale ospitalității, iau fantoma drept realitate și nu se dumiresc de ce a doua zi dimineasă vecinul cu care s'au înțeles atât amar de timp, nu-i mai înțelege de odată, cu toate că vorbesc aparent aceiași limbă. Neînțelegerea crește bine înțeles pe măsură ce numărul cuvintelor transformate în sunete goale sporește. De aci turburarea progresivă a raporturilor și relațiilor sociale. Inlocuirea monedei bune a cuvântului, mo-

nedă em' să sgârcit pe baza etalonului de idei, prin hârtia fără vazoare a sunctului gol, ce fiecare are puțința să tipărească la infinit, produce în viața intelectuală aceiaș atmosferă grea de nesiguranță, de bănuială, de anarhie ca și înlocuirea valutelor metalice prin asiguate și similarele lor în viața economică. Devalorizarea cuvântului ar trebui să fie pentru cărturarii gospodăriei generale un fenomen cel puțin tot atât de îngrijitor ca și devalorizarea banului.

Pentru a evita ori și ce confuzie mai este necesară următoarea explicare: ar fi greșit să se creadă că tot cuvântul care nu mai corăspunde semnificației sale primitive este un cuvânt atins de logopatie. Cuvintele sunt și ele supuse legilor naturale ale evoluției: sfera lor de acțiune crește și se schimbă pe măsura ce înțelesul lor, noțiune, se mărește, scade, se modifică chiar, până când se transformă complet. Mai mult: acelaș cuvânt pot să corăspundă în limbajul diferitelor clase sociale diferite noțiuni: „sufragiul universal are astfel în limbajul lui Conu' Leonida și a prietinelor săi un înțeles cu totul altul de cât acela din mîntea unui membru al Camerei Lorzilor, dar un înțeles tot atât de precis; de asemenea cuvântul „burghez“, care în ideologia proletarului conștient este sinonim cu „infam exploator“, exprimă în conversația claselor capitaliste o noțiune foarte onorabilă. Vocabularul radical al mahalagiilor noștri nu este de cât parțial logopath: „Galibardi“ spre pildă, pentru a ne servi mai departe de opera lui Ion Luca Caragiale este un astfel de cuvânt nenorocit, căci „Galibardi“ nu corăspunde la ceva pozitiv nici în mîntea lui Conu' Leonida nici în mîntea altcuiva și a devenit un simplu sunet fără înțeles, care în somptuoasă uniformă de general italian aleargă sburdalnic prin gurile oamenilor, dela vlădică și până la opincă. Cuvântul, ori cât de alterat, rămâne o realitate, și, ca orice realitate, îngrădit în marginele ordinii intelectuale; sunetul gol este neantul și ca neantul nemărginit: în prăpastia sa fără fund se rostogolesc la olaltă ființe și lucruri; se precipită toate nenumăratele nuanțe de imbecilitate, — dela cea mai solemnă până la cea mai amicală, — toate felurile de ignoranță, — dela cea mai pretențioasă până la cea mai agresivă —; toate utoarele lantropilor de cafeana, toate sistemele escrocilor de meserie, faună și roziile și toate nebuniile, toate abuzurile, în sfârșit întreaga faună și floră, care crește, înflorește și se înmulțește în băltoacă murdară apei tulbure. Sunetul gol este fermentul și premisa anarhiei de toate felurile, căci, dacă oamenii strânsi în Turnul lui Babel ar fi putut totuși să înțeleagă, amestecul nenumăratelor limbi ce vorbeau să își găsească un idiom pe înțelesul lor al tuturor, — cuvintele sfârșite prin a-si găsi în alte cuvinte echivalențe sau semiechivalențe utile — și în loc să cari vorbesc asemănător în aceleaș sunete goale sunt hărăziți să se înțeleagă, ca și eroul lui Dante, ori și ce speranță pe pragul întunecos al neînțelegerii.

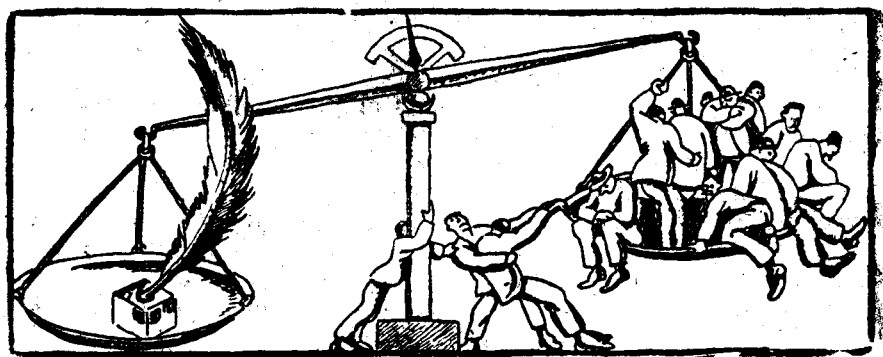
Crizele de logopatie s'au deslănțuit dese în țara noastră. Instinctul sănătos al poporului românesc, înțelepciunea sa tradițională au isbutit totuș prin a le învinge, după cum trupul sănătos al ace-

Iușă popor a învins nenumărate epidemii de ciumă și de holeră. Și astfel logopathiile succesive ale „cărvunărilor“, ale „roșilor lui C. A. Rosetti“, ale „bețivilor de cuvinte“ au rămas memorabile date dureroase în istoria neamului nostru alături de holera lui Mavrocordat sau ciuma lui Caragea. Violența cu care logopetia a izbucnit în viața noastră intelectuală de după război este însă atât de puternică, în cât victoriile ușor reputate nu pot singure constitui garanții suficiente că ulciorul, care a mers de atâtea ori la apă fără să se spargă, nu se va sfărâma în țandări de data aceasta. Instinctul sănătos și înțelepciunea tradițională a neamului sunt astăzi medicamente venerabile, dar primitive, și în tot cazul tot atât de insuficiente, pe cât ar fi spre pildă fumul purificator al gunoiului în profilaxia ciumei. Minte enervată a individului posibelic are nevoie ca și trupul său slăbit să apeleze în materie de terapeutică la reactive mai complicate și mai puternice: instinctul sănătos trebuie neapărat combinat cu conștiința critică iar înțelepciunea tradițională cu bunul simț al unei culturi solide. Pentru a continua tânără și puternică, viața noastră intelectuală este silită să se purifice radical prin eliminarea constantă și voluntară a tuturor diferitelor elemente, cari, cangrenate de logopatie, întrețin și răspândesc catastrofal grozava boală.

Alfabetismul ignorant, care se manifestează cu similară și obraznică autoritate în direcțiile vieții intelectuale, în artă ca și în literatură, în jurnalistică ca și în politică, decurge din logopatie, pentru că garanția competenței sale universale și definitive o constituie tocmai gravitatea sonoră a sunetelor fără înțeles; el întreține și propagă logopathia pentru că neantul este condiția imperativă a existenței sale; el provoacă, în bună parte cel puțin, logopathia, întru cât superficialitatea sa organică nu îi îngăduie să rețină dintr'un cuvânt mai mult decât „numele“. Eliminarea radicală a alfabetismului ignorant ar însemna în frământarea vieții noastre intelectuale nu numai suprimarea atâtor multe publicațiuni zilnice, săptămânale, lunare, scrise confuz de polemisti temuți într'un stil savuros, plin de nerv și de vigoare, dar și suspendarea execuției a cel puțin jumătate din legile și regulamentele, cari ar trebui teoretic să ne diriguească pașii cetățenești; ar însemna mai ales internarea în școli, în aziluri, în pușcării a unui considerabil număr de indivizi, cari și-au închipuit că este suficient să declare o meserie pe chitanța foiei de populație pentru a o putea executa în adevăratul înțeles al cuvântului.

De sigur, operațiunea foarte grea nu se poate înfăptui nici dintr'oză zi pe alta, nici prin mijloacele obișnuite, infectate până la saturație de logopatie. Mâna abilă a unui chirurg hotărât trebuie fără cruțare să taie cu instrumente noi în carnea fetidă a pacientului, oricât ar țipi de dureros Honigmannii noștri tricolori.

N. LUPU KOSTAKI

Monede false: Propaganda culturală în Ardeal

Recentul turneu literar al unui mănunchiu de scriitori din Capitală, făcut prin orașele Ardealului, a avut darul să-mi sugereze câteva reflexii asupra rostului propagandei la noi. Pe urma lecturii lor, gândiri răslețe mi-au fost înprospătate sau fructificate, și idei care mă preocupau mai de mult au prins a lua formă concretă. M'am gândit mai deaproape la felul cum se face și mai ales *cum ar trebui să se facă* — în provinciile alipite — opera de propovăduire a culturii.

Povestea nu este nouă. Gazetele au cheltuit cu problema aceasta atâta cerneală, încât noțiunea de cultură a ajuns, cum spunea cineva, un fel de ban tocit. Nu mai impresionează pe nimeni. Mie mi-se pare însă, că moneda trebuie privită din altă latură, tocmai pentru a nu fi lăsată să se deprecieze și să fie uitată de toți. Problema răspândirii de cultură românească, așa cum se practică la noi, în cele mai multe cazuri, găsesc că seamănă mai mult a *monedă falsă*, decât a ban șters. Să mă explic.

Fizionomia vremii ce străbatem poartă pecetea falșității și a spiritului de aventură. Cu acest trist adevăr suntem obișnuiți de mult, ca și-cu otrava din țigaretă ori din cafea. Mult mai grav este însă, după părerea mea, faptul că microbul otrăvitor a început a se furișa în artera principală a vieții noastre naționale: în domeniul culturii. Și când zic cultură, înțeleg *conștiință* și *suflet*, dela care pleacă toate...

Au început, cum zic, să apară și'n împărăția sufletului arăndașii și samsarii, adică tocmai oamenii fără suflet. Anteprenorii de lozince și de simboluri s'au ivit ca din pământ și au început să ia în arândă noua afacere, care li-se părea rentabilă: „răspândirea culturii naționale în ținuturile desrobite.”

În toată lumea civilizată cultura se servește populației prin cărți, broșuri, conferințe, proiecțiuni pe pânză și alte metode potrivite. În Basarabia — după câte cit: se în ziare — problema aceasta destul de delicată se rezolvă cu prețiosul concurs al jandarmilor și al agenților de poliție. Dacă la noi procedeele nu sunt tocmai atât de funeste ca'n regiunea Nistrului, nu e mai puțin adevărat, că, — lăsată pe mâna unor elemente care s'au improvisat la cârmă și lipsită de directivă și control serios, — problema culturii pentru masele populare din Ardeal, prin felul brutal și ușuratec prin spiritul braconier ce o caracterizează, pealocurea se va compromite complect. Și când spun „se va compromite“ să nu se creadă, că lucru nu-i chiar așa grav. Pentru că tocmai cultura este mijlocul de întărire națională în nouile ținuturi; ea este cimentul chemat să apropie și să consolideze fășiile de pământ cu miros felurit, care compun marea Românie.

* * *

Grație unei fatale psihologii, Ardealul cu sursele lui de bogății imense, cu aspectele lui de civilizație occidentală, cu populația lui ordonată, b'ândă și primitoare, a exercitat în toate timpurile un farmec deosebit asupra apetiturilor speculative. A fost întotdeauna un fel de Canaan al aventurierilor. Din fericire nu suntem tocmai lipsiți nici astăzi de aceste indezirabile tipuri sociale. Unul dintre ei este tocmai domnul „propagandist cultural“, aș putea zice o nouă creațiune a psihozelor postbelice. Este un fel de *parvenit... literar*, care apare în serioasa postură de mare Român și patriot. Tânăr imberb, cu liceul ne-terminat, sau bătrâior cu zâmbete protectoare, de origine și profesiune cam imprecisă „domnul propagandist“ s'a pripășit cumva prin partea locului, s'a cuibărit într'un colț de cafenea (și-i place grozav să joace table) iar la un moment dat s'a pomenit criticând stările și oamenii dimprejur, vorbind, scriind și agitându-se în numele culturii românești.

Nu știu cum va fi prin interiorul țării. Dar aici pe fășia dela granița ungurească, astăzi mâine pe toți împiegați dela vamă și toți contrabandiștii de marcă o să i vedem cu lozinca apostolatului cultural în proșap. Mai mare dragul să-i admiri, cum se opintesc și s'agită toți, fiecare socotindu-se trimis de geniul neamului să facă pe cavalerul marei cruciade de „cucerire sufletească“.

Cutare scoate o gazetă (sprijinind guvernul, dar fără colorit de partid), celălalt editează o revistă, al treilea organizează asociații sau conferințe subtile, luând fel de fel de inițiative interesante. Orașele din Ardeal au ajuns dela un timp adevărate bălciuri, pentru lansarea acestor improvizații, travestiți în agenți de fermentație intelectuală. N'ar fi nimic de zis, dacă la baza acestor agitații ar sta o competență sau un indiscutabil spirit de onestitate. Dar ceace se degajează din aceste manifestări este din nenorocire tocmai contrarul. Esecțiunile sunt atât de puține, încât confirmă și ele regula.

Și astfel ziaristi de mâna a șaptea, poeți ratați, cari au alimentat până ieri coșurile marilor redacții, militari reformați în condițiuni

nebulose și alți ipochimeni fără talent și fără carte, în loc să se apuce de o meserie sau să meargă la școală, ca să învețe cum să lege o frază, sunt în plină activitate: fac propagandă de cultură în Ardeal. Oameni, cari în viața lor n'au visat să prindă condeul, azi sunt directori sau fondatori de gazete, toate puse în slujba marilor interese ale neamului. Semidocti, cari în alte părți erau condamnați la un etern anonim, aici la periferii își dau aiere de literați, închipuându-și că trăim tot vremurile lui Eliade: *e suficient să știi românește ca să treci drept scriitor.*

Firește, că svârcolirile lor deservesc total cauza, pentru că ei nu prea au habar de rostul culturii și de popularizarea ei. Ignoranți și ușurei cum sunt, nu cunosc nici trecutul cultural al țării, nici prezentul cu nevoile lui sufletești. Ca să pătrundă la mintea și la inima cărturarului dela sat sau a țaranului român — adevăratul obiectiv al operei de propagandă — nici nu-și bat capul. Dar nici nu sunt în stare, pentru că acest soi de propagandiști n'au nimic comun cu sufletul poporului. Dealtcum soarta celor umili și starea culturală a satelor nu-i sînchisește prea mult. Terenul unde se simt ei bine este asfaltul din umbra zidurilor, propaganda lor și-o desfășură mai abil și mai bucuros în mijocul prietenilor dela cafenea. Lipsiți astfel de contactul cu realitatea, și fără rădăcini sufletești cu pământul pe care agită o flămură, dumnealor o iau înainte. Gravi și imperturbabili își tipăresc gazeta, plasându-și inspirațiile de ocazie, pișcând pe adversarii a căror superioritate le pare un semn de monstrare, împărțind tuturor lecții de gramatică și de patriotism și fiind perfect convinși, că înainte de dânsii aici a fost un haos de întuneric, iar deacum s'a făcut lumină.

În orice caz istoria culturală a acestui colț de țară începe cu dumnealor...

* * *

Soiul acesta de propagandiști aventurieri în definitiv nu este atât de primejdios. Opintirile lor de panglicari sunt mai mult ridicole, decât detestabile. Ecoul acțiunii lor, natural este aproape nul. Publicațiile lor, necetite și neînțelese, lumea le clasează repede în rândul tiparurilor inutile...

Mult mai vrednici de osândă sunt o altă categorie de propagandiști. Acei cari fac din zgomotul lor o *platformă de înălțare sau o rentabilă negustorie*. Sunt profitorii zăpăcelii de după războiu. Sunt exploataorii inerției acelorora, care n'au apucat încă să se trezească din beția desrobirii, să-și claseze oamenii și valorile. E cunoscuta năvală a pornirilor nesățioase, a apetiturilor de lupi. Atmosfera aceasta morbidă ni-a dat probabil acel soi de oameni noi, cari — deși lipsiți de calități și fără nici un trecut de muncă pozitivă — abia au apucat un post sau o situație socială, și până a nu-și încălzi bine fotoliul încep a-și da aiere de arbitri ai societății și Caesari ai culturii românești.

E un spirit de speculație cu resorturi mai fine, care nu vânează atât gloria efemeră a reputației, cât mai mult o situație politică sau materială. E suficient, de pildă, ca să țină o conferință, compilată din

cea mai recentă lectură cu subiecte exotice, pentruca gravul personaj să se creadă reprezentantul legitim al culturii dintr'un colț de țară. În această indiscutabilă calitate prima grijă a „domnului propagandist” este să trimită ministrului sau cel puțin secretarului său general un memoriu confidențial, în care să-l pună la curent cu vasta și neobosită sa activitate extraoficială, pe care, — animat de un înalt patriotism și spirit de datorie, — s'a angajat să o desvolte în aceste meleaguri înapoiate în cultură și uitate de Dumnezeu...

Este și aceasta un fel de arivism, ceva din lichelismul propriu zilelor noastre. Curba e aceeași: întocmai ca îmbogățitul de război, care s'a trezit din calic milionar, acești iluștrii anonimi te surprind într'o bună zi în postura de deputat și proprietar de gazetă, admirabil specializați în arta de a înghiți subvenții. Și abia târziu de tot, după ce te-a stropit din automobil, după ce-l vezi proprietar de casă și de pământ, abia atunci te dumirești dumneata, naiv, pentruce se aranjaseră seratele culturale și discursurile de deunăzi. Când stai și privești astfel de exemplare, când vezi cum își dau coatele și se 'mbulzesc în fruntea mesii la toate ospetele „culturale”, ai impresia că s'au furișat apăsii în biserică și au început să facă pe crâșnicii, aprinzând făclile și trăgând clopotele.

Iată pentruce spunem, că apariția pe arenă a acestor sordide personaje, — cari au pus stigmatul răsturnării valorilor pe fruntea epocii noastre, — te face să crezi, că în circulația elementelor culturale la noi au pătruns *o sumă de monede false*.

* * *

Ori cât am fi de apatici și tembeli, oricât de oarbă ar fi oficialitatea și de naivă opinia publică la noi, socot că moravurile aceste deșanțate, întronate la altarul idealelor noastre, nu pot rămânea neînfierate. Trebuie să le demascăm, pentruca să le putem stârpi. În acest scop trebuie, mai întâiu de toate, să scoatem mânușile, și ridicând pumnii să facem cor și să strigăm în auzul țării: *în lături! Să înceze mascaradele din acțiunea noastră culturală!*

Naționalizarea conștiințelor și îndrumarea sufletelor nu ese o vorbă goală, domnilor. Este piatra cea din capul unghiului, pe care se razimă clădirea noului stat românesc. Popularizarea culturii, cultivarea limbii și a literaturii românești este o cuminecătură dintr'un potir sfânt, de care nu-i permis să se atingă buze de samsari, pentrucă-l profanează.

În special aici, în provinciile cu populație minoritară, manifestările culturale trebuiesc să fie pentru noi un mijloc de forță pentru afirmarea calităților noastre de rasă. O demonstrare a dreptului nostru istoric la unitatea politică și o justificare morală a titlului de dominațiune asupra frânturilor de popoare rămase într'o casă cu noi. Aici este o luptă acerbă între mai multe culturi, cu izvoare și tradiții felurite. Cine ne asigură izbânda?

Dar este și o luptă pe două fronturi.

Între noi, cei de aici, avem frați de sânge, cari atunci când măruntele preocupări ale meseriei le îngăduie să intre și ei în templul culturii se pleacă și astăzi și se 'nchină mai bucuros unor idoli străini. În sufletul avocatului ardelean de duzină, care — grație unor împrejurări fatale — n'a ascultat în tinerețe sa nici o lecție de limbă și literatură românească, trăiește și azi ecoul poeziilor lui Arany și Petőfi ca amintirea eroilor din romanele lui Jókai. La dâșii vin și acum „strigoii zidurilor de demult” — cum îi rumește Goga.

Aceștia trebuiesc alungați și înlocuiți cu zeitățile geniului nostru național. Cu Alexandri, Eminescu, Coșbuc și ceilalți lucefări ai verbului românesc. Opera aceasta de primenire, acțiunea aceasta de revoluție sufletească nu se poate lăsa pe mâna oricărui găngav declamator de strofe patriotice.

Pentruca să dispară zeii păgâni din Olimpul antichității a trebuit să vină *un Christos*. Pentruca să risipim idoli străini și să-i înlocuim cu zeitățile neamului, avem nevoie *cel puțin de apostoli*.

Apostoli veritabili, nu pseudo propagandiști! Un război de reverdicări culturale, cum este al nostru, nu se poate duce la izbândă cu saltimbanci, cu comis-voiajori și alte omide postbelice.

Cu atât mai puțin aici, în așa numita zonă culturală, unde avem un mare număr de cărturari cari trebuie reintregrați complet în conștiința și mândria de neam.

Cum spuneam cu altă ocazie, problema propagandei culturale nu se poate rezolvi *à fond* nici cu spuza de „cercuri” nici cu diferitele asociații, cari au început să răsără dela un timp, ca niște bisericuțe, ce ascund mai multe ambiții de ierarhie decât sâmburi de credință. Ce să mai zicem apoi de anumiți avocați de provincie, cari ahtiați după titluri sunătoare, vântură pleavă pela toate întrunirile, crezând că problemele de cultură se pot rezolvi cu pertractări între două procese sau cu flecăreli între două partide de calabrias. Când îi vezi avântându-se la sfaturi și apeluri și știi ce poartă în suflet, ai impresia că niște urși s'au pus la tăvăleală pe un strat de flori...

Să precizăm deci.

Mai puține cadre, mai puține firme și mai mult suflet. Mis'ouarii culturii trebuie recrutați din rândurile altor oameni, cu alte credințe și alte moravuri. Acțiune de selecționare se impune în chip elementar și ea trebuie începută de sus.

La ministere să se pună un sistem nou și o grijă metodică în chestia aceasta. Parveniților să li-se închidă ușa. Samsarii să fie luați de guler. Și nici o pară din punga țării să nu se mai cheltuiască pentru publicații inutile în provinciile alipite.

Se găsec factori necesari în Ardeal, oameni de idei, oameni de inimă, se găsec animatori și spirite oneste de propagandă.

Trebuie căutați și sprijiniți. Cei mai indicați pentru scopul acesta cred că sunt membrii corpului didactic. *Profesorii și învățătorii*, cari prin însăși educația și ideologia lor au o doză de idealitate, pot fi utilizați cu succes în opera de popularizare a culturii. Sub raportul acesta vechiul Regat ne-a dat un aport intelectual de care în majori-

tatea cazurilor se poate vorbi cu recunoștință și respect. Alături de colegii lor ardeleni, la rândul lor înșpirați de vechile tradiții culturale ale Ardealului, avem convingerea, că ni ar da o puternică falangă de îndrumători ai mulțimii setoase de lumină.

La această armată permanentă, care trebuie organizată și pusă în mișcare, s'ar adauga ca stegari *scriitorii consacrați ai neamului*, cu turneele lor literare. Șezătorile ținute până acum ni-au întărit în convingerea, că inițiativa Societății Scriitorilor Români a fost cât se poate de norocoasă. De pe urma lor, problema ce ne preocupă n'are de înregistrat decât foloase reale. Scriitorii sunt izvorul de căpetenie al ideii naționale. Contactul lor direct cu cetitorii, — și mai ales cu necetitorii lor din Ardeal, — exercită asupra acestora o impresie, o vibrație, care lasă urme adânci. De faptul acesta m'am convins și acum, la ultima șezătoare din Oradia-Mare, când, deodată cu farmecul nespus al verbului românesc, publicul era pătruns de fiorul sfânt, de sufietul acela dumnezeesc care se desprinde din opera de artă. Era atingerea ușoară a aripei geniului nostru național.

Semănătorii de frumos e bine să cutreere cât mai des ogoarele străbune, risipind în urma lor grăunțe fermecate de emoții estetice, conștiință și mândrie de neam. Și dacă n'ar fi cu supărare, aș adăuga că nu este absolut necesar să vină în cete mari. Mai puțini și bine aleși. Cu cât mai grei, cu atât mai bine. Aceasta pentru a susține prestigiul literelor române mai ales în fața minoritarilor mefianți și a Românilor cu suflet înstrăinat.

Dealtcum Ardealul se știe, își are și el tradițiile, gusturile și pretențiile sale destul de respectabile în materie de literatură. Să nu se creadă deci, că aici este o pădure întunecoasă, *unde orice licurici își poate închipui, că trece drept astru de pe cer.*

Să vină cât mai adesea oamenii de avânt și de creațiune, fie că trăiesc la București, la Cluj sau la Cernăuți. Numai ei pot fi eroii, cu care se câștigă marea războiu al cuceririi și armonizării sufletelor. Numai preoții adevărați ai artei ne pot ajuta să dărâmăm definitiv pedestalele idolilor streini.

Dar samsarii și zarafii să fie scoși cu biciul din templul culturii!

GH. TULBURE

GAZETA RIMATĂ

Pomul de Crăciun

— Cu aluzii politice —

*In fiecare an, odată, botanica se contrazice..
Căci moș Crăciun, (o jucărie pe care unii vor s'o strice),
Un vrăjitor bătrân pe care copiii-l văd în chip de om,
Preface apa'n flori de ghiață și bradului îi zice pom.*

*O, ce'nărcate sunt de roade sălbaticile conifere
Rostogolite de pe stâncă și oploșite prin unghere,
Ce triști adorm sub poleială, solemn, molifii decorafi,
Visând la culmile natale, — sârmanii desrădăcinafi!*

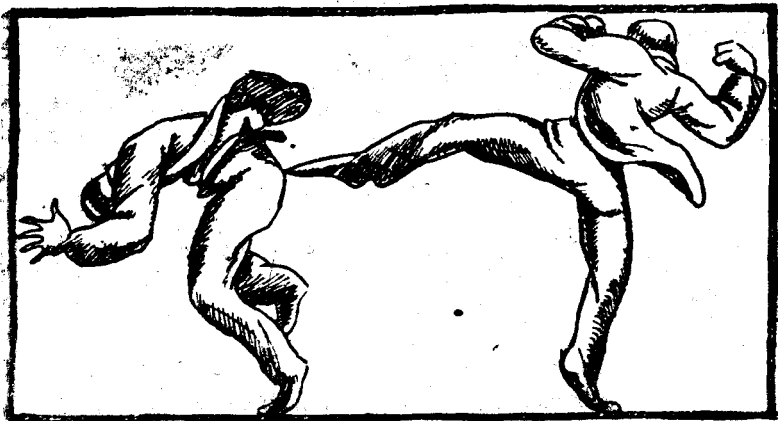
*Bogate-s crengile țepoase, și la cules oricine vine:
Vin mandarinii cârmuirii ca să culeagă mandarine,
Se'ntinde Ciceo Pop c'o mână s'apuce un bob zaharisit,
Și popa Man, ascuns sub cracă, discret ocheste-un fruct oprit...*

*Alătura Maniu pândeste să-i iasă iar puterea'n față,
Și-așteaptă, de pe ramul verde să pice o pară mălăioasă;
Numai Voivodul Vaida, singur, privind spre struguri lung și mult:
— „Imi pare rău, Ghiulucă, (zice) dar cred că s'au acrit demult!”*

*De pretutindenii se'ntind brațe, să prindă cel puțin o poamă,
În vâlmășală, pretenții se'ngrămădesc, se trag de coamă,
Subt pomul de Crăciun se'ncinge o păruială, ntr'adevăr,
Căci fiecăruia-i întinde discordia, pe rând, ur măr...*

*... Doar eu, modest, fără pretenții, la păruială nu iau parte.
(Poeților li-e dat, pe semne, să stea mereu mai la o parte)
Nu vreau nici rōdii aurite, nici pepeni parfumați în fund, —
Mie mi-ajunge-o aluniță, pictată pe un braț rotund...*

MIHALACHE TANNENBAUM

INSEMNĂRI

— Cu acest număr, Țara Noastră își încheie al cincilea an de existență.

Pornind înainte, după un scurt popas, spre aceleaș năzuințe ale credinței noastre, nu avem nevoie de noi mărturisiri programatice în fața publicului. Ținuta noastră de mâine se poate des-cifra ușor din scrisul nostru de ieri. O singură îndatorire ne rămâne în ceea ce privește activitatea noastră publicistică de până acum. Aceea de a mulțumi, din toată inima noastră românească, tuturor acelor cari ne-au înțeles, ne-au sprijinit și ne-au urmat. Avem motive puternice să fim satisfăcuți de răsunetul pe care Țara Noastră l-a avut în mijlocul opiniei publice din întreaga țară, căci aceasta a rămas mângâierea noastră pentru atâtea greutăți cu care am avut de luptat, ca orice publicație pe care n'o sprijinește ni-meni altcineva decât credincioșii săi cititori.

Către aceștia se adresează și un alt cuvânt, care nu cuprinde o mustrare, ci un îndreptățit apel la memoria unor

prieteni. Administratorul Țării Noastre ne-a prezentat o listă, destul de lungă, a abonaților cari au rămas în urmă cu plata abonamentului pe anul care se sfârșește. Inștilnțări s'au trimis fiecăruia, arătând suma restanțelor datorate. Repetăm și pe această cale rugămintea administrației, amintind cititorilor noștri, că singurul deficit al Țării Noastre, nu suflătesc, ci material, ar proveni din întârzieră pe care, desigur nu din rea voință, unii din abonații noștri o pun în achitarea ne-insemnatelor sume ce ne datorează.

Și acum, fiind încheiată această scurtă discuție de administrație, mergem înainte.

Inadaptare. — Intr'un roman care a rămas celebru, scriitorul naționalist francez Maurice Barrès a înfățișat tragedia sufletească a desrădăcinaților. Subt deosebite aspecte, problema e mereu și pretutindeni de actualitate. De cincizeci de ani încoace, o cunoaște și societatea românească. Și, dacă

ar fi să credem pe anumiți cercetători ai culturii noastre naționale, ravagiile cele mai însemnate le-a suferit literatura. Am citit deunăzi, în gazeta săptămânală de critică și informație literară a dlui Liviu Rebreanu, în *Mișcarea Literară*, un articol grav scris de dl Tudor Vianu, care pune la baza întregii literaturi românești moderne penibilul obstacol al inadaptării sociale.

E drept, că dl Tudor Vianu vede în această dificultate a scriitorului român de a se adapta la lumea orașelor un răsunset al stărilor sociale dela noi. Dar mai adânc nu vrea să se coboare. Sau îi e teamă. Luând o atitudine oarecum jenată, se mulțumește să constate că până și dl Cezar Petrescu, un reprezentant de talent al noii generații, care în revista pe care o redactează, în *Gândirea*, dă ospitalitate largă celor mai noi forme de exprimare a simțirii poetice, apare în proza pe care o scrie tot ca un inadaptabil, ca toți „scriitorii reprezentanți ai tradiției rurale, care luă conducerea gustului literar pela 1900, tratând subiecte orășenești”. Dl Tudor Vianu e foarte întristat din această cauză, și nu vede niciun semn care să-i îngăduie a spera altceva pentru viitorul apropiat. *Altceva*, adică „acea împăcare a omului cu lumea, care se numește clasicism, și a cărei împărăție un critic optimist dl H. Sanielevici o vede venită printre noi odată cu miracolul operii lui Istrati”.

Un critic mai puțin optimist decât dl H. Sanielevici, acela cu miracolul operii lui Istrati, dar și mai puțin pesimist decât dl Tudor Vianu dela *Mișcarea Literară*, ar fi îndemnat să privească lucrurile altfel, răsturnând tocmai dea'ndoasele problema inadaptării; fără ca prin această, se înțelege, să comită o faptă indecentă. Refuzul de adaptare al scriitorului român în mijlocul societății orășenești din Româ-

nia de ieri, cași asperitățile cari se mai resimt încă în România de astăzi, nu se explică altfel decât prin însăși structura acestei societăți. Pentru că a fost un inadaptabil Mihail Eminescu (procesul, deci, e mai vechi decât dela 1900 și nu privește numai pe reprezentanții tradiției rurale), și pentru că un inadaptabil a rămas, în mijlocul Capitalei, întunecatul George Coșbuc? Viața socială a României de ieri, rămânând vreme de peste jumătate de veac un joc de suprafață, n'a scormonit niciodată în păturile adânci ale poporului românesc așezând la locul de cinste energia creatoare a instinctului național. Burghezia noastră urbană, înghebată în pripă, cu elemente cam amestecate, n'avea cum să se încălzească, dintr'odată, de înflorirea unei mari literaturi naționale. Era prea grăbită pentru așa ceva. Iar scriitorii noștri, cari, cei mai mulți, făceau din lumea celor de jos, sau, în orice caz, din apropierea ei, feciori de preoți, de țărani ori de boerși, nu reușeau să se pună de acord cu o improvizație socială, adese prea puțin românească.

Inadaptare? Fără îndoială, așa se cheamă acest fenomen, care se prelungește și în împrejurările schimbate ale României de astăzi, și care nu se va putea isprăvi decât cu biruința literaturii, de vreme ce aci pulsează geniul național. Orașele, încărcate de atâta străjnisim, sau vor ceda, sau vor fi înfrânte. Se vor adapta sufletului românesc.

Am inversat problema? Se înțelege. Dl Tudor Vianu se uitase la ea cu luneta întoarsă.

O eroare. — În pătimăsa sa pornire împotriva partidului național, ziarul *Viitorul* aruncă în cărca acestuia fapte pe care nu le-a săvârșit niciodată și intenții pe cari nu putea să le aibă.

Astfel, gazeta guvernamentală se trezește scriind următoarele rânduri cu subînțeles despre mișcările studențești și instigatorii lor: — „In ce privește pe reprezentanții partidului național, cari aplaudau ieri în Cămară măsurile propuse în vederea potolirii studenților, dânsii trebuie să-și aducă aminte de acele manifestații dela Cluj, în cari tineretul parcurea, acum doi ani, străzile marelui oraș amenințând pe evrei, spre a se opri sub ferestrele d-lui Vaida-Voevođ s'audă un cuvânt de aprobare...”

Viitorul se înșeală *Viitorul* face o regretabilă eroare. Se prea poate, nu zicem, ca pe subt geamurile d-lui Vaida să se fi oprit odată câteva accente dintr'o serenadă antisemită. Suntem convingși însă, că stăpânul casei n'a ieșit nijodată în balcon (indiferent de costum) pentru a rosti ceea ce se chiamă: un cuvânt de aprobare. Vă înch puiți ușor, că o asemenea... ieșire n'ar fi fost pe placul d-lui Mozes Farkas, dela fabrica de piele Renner, și d-l Vaida ar fi riscat să piardă, printr'o nefericită imprudență, cel mai onorabil loc din cel mai mănos consiliu de administrație.

Dealtfel, să ni se îngăduie această observație, eroarea cu privire la înțelesul și la obiectivul frământărilor universitare e comună aproape tuturor partidelor dela noi. Oamenii noștri politici, cu foarte puține excepții, își aruncă reciproc învinuirea de a fi contribuit la izbucnirea acestei mișcări, prin instigații, încurajări sau nepăsare. N'a scăpat, firește, de aceste imputări, nici guvernul d lui Ion I. Brătianu, care ar fi dorit, chipurile, să o exploateze în folosul său. În această discuție nu ne amestecăm. Noi socotim și astăzi, că fierberea tinerescă a studenției românești are la originea ei alte pricini, mai adânci, printre cari mizeria materială joacă, din nenoro-

cire un rol important, și, din fericire, amorul propriu național se ridică pe planul întâi. Constatăm numai, că aceleleaș partide cari se acuză unele pe altele, încep să fie de comun acord, când nu văd alte măsuri pentru potolirea spiritelor, decât poruncile polițienești și gesturile de represiune. Ocuparea militărească a bisericilor, darea în judecată a profesorilor, închiderea căminurilor studențești, și așa mai departe.

Să nu învinuim prin urmare, pe nedrept, pe sărmanii nevinovați. Instigatori, nu vedem printre rândurile lor. Greșala lor cea mare pornește abia din clipa în care se grăbesc să ofere pentru linișțirea sufletelor infierbântate o singură soțuție: baioneta. Un argument care nu se înfige decât în pieptul dușmanilor țării...

Bărfitori, intriganți, etc. — Printr'o fericită coincidență, am putut să prindem zilele trecute cea mai proaspătă adresă politică a fostului (de trei ori) țărănist Dem. I. Dobrescu, avocat la București și regretabil colaborator gratuit la toate ziarele din strada Sărințar. Excelentul voiajor în specialitatea democrației a scos capul cu un articol în *România*, anunțându-ne că s'a înscris de patru zile în partidul național din Ardeal. Acolo, fiind dat pe mâna lui păpa Man, a fost suit într'un vagon al căilor ferate someșene și repartizat în circumscripția Gherlei. Exilat în simbolica „țară a cănelui”, cum i se zice simpaticului ținut din jurul Dejului, d. Dem. Dobrescu a devenit coșos și sare să ne muște de fundul pantalonilor. Cetățeni prudenți cum suntem, trebuie să ne apărăm, prin urmare, cu tocul...

D. Dem. Dobrescu latră într'adevăr, împotriva noastră, câteva acuzații, cari merită să fie ridicate de jos; ele sunt într'un conflict atât de

violent cu adevărul și bunul simț, încât autorul lor trebuie să fi pierdut foarte de multă vreme onestă calitate de a roși. D. Dem. Dobrescu a făcut cu privire la directorul revistei *Tara Noastră* următoarele interesante descoperiri: a) că d. Octavian Goga este marele *invrăjbitor* al țării; b) că d. Octavian Goga este marele *calomniator* al democrației; c) că d. Octavian Goga este marele *intrigant* al politiceii românești.

Concluzia? Concluzia e și mai inteligentă: „din punct de vedere național românesc, între Trotzky, Horthy și d. Goga nu este nicio deosebire”.

Și *cine* spune aceasta? Un domn ridicol, cu cioc și fără talent, apărător nechemat al „Drepturilor omului”, care s'a plimbat la braț cu toți defaimatorii țării, dela Cernăuți la Timișoara, ca să poată scrie la *Adevărul*, fără pic de jenă, că 'n Bucovina era mai bine pe vremea stăpânirii Austriei și că'n Ardeal erau mai multe libertăți subț unguři. Și unde se spune acestea? În gazeta dlui Iuliu Maniu, autorul dezastrușii circuli electorale, în care se declara lupta pe viață și pe moarte dintre Ardeal și vechiul Regat... Și *pentru* ce sunt spuse acestea? Pentru ca toate necazurile de cari suferă România întregită, dela scăderea valutei până la epidemia de tifos din Satu Mare, toate să cadă asupra unui singur om, arătat cu degetul ca un duh rău al patriei sale.

D. G. Bogdan-Duică, despre care nu se poate zice că e amicul nostru politic, scria acum câteva săptămâni dlui Octavian Goga: „dumneavoastră ați avut totdeauna atenția de a apăra energic sentimentul de unitate națională.” Așa credeam și noi. D. Dem. Dobrescu, refugiat cu bagajele sale călătoare în județul Solnoc-Dobâca, crede astfel. Dumnealui n'a citit documentul cu „elementul țigănos din vechiul Re-

gat”, emanat dela conducerea partidului pe care (deocamdată) îl slujește. Sau l'a cetit, dar, gădilat pe subț nas de un asemenea compliment, îl socotește mângăietor și dulce ca alvița... Iar roii, cari ne străduim să stărpim asemenea 'porniri de vrăjmășie între provincii, noi cari predicăm consolidarea sufletească a tuturor românilor, noi cari luptăm cu egoismul provincial transformat în armă de speculă electorală, noi suntem bărfitorii, noi suntem calomniatorii, noi suntem intriganții.

... Noroc însă, pentru noi, c'o spune d. Dem. Dobrescu, democratul ambulănt, avocatul străinilor și sluga proaspătă (adică s'tă nouă) a dlui Ciceo Pop dela Chelmac!

Ce s'a întâmplat? — Eram obișnuiți să vedem până acum, în orice împrejurare, pe d-l Albert Honigman dela *Lupta* slujind cu credință și devotament cauza politică a d-lui Iuliu Maniu. Puținii cetitori ai foaiei din strada Sărindar știu și ei că pentru ilustrul publicist român, unicul bărbat providențial al României întregite părea să fie fostul președinte al Consiliului dirigent, și nu era zi lăsată dela Dumnezeu, în care numitul Albert, ajutat de fratele său Emil, amândoi Honigman ori Fagure după împrejurări, să nu ridice în slavă întreg partidul național. Motivele, frește, erau desinteresate. Confrații Emil și Albert, dimpreună cu anexele lor, fiind din tată în fiu vechi ardeleni, nu puteau să nu se 'nșiruie în tabăra regionalistă dela Dej.

Ce s'a întâmplat însă? Iată că într'o bună zi, admirația pseudoculivului Fagure a început să scadă, și *Lupta* s'a pomenit scriind că „partidul d-lui Maniu stă într'o izolare neînțeleasă”. „In raporturile cu celelalte partide, continuă *Lupta*, d-l Ma-

niu se uită iarăși cu un ochiu la țărâniști iar cu al doilea la Palat, neavând decât regretul că n'are și un ochiu în frunte, ca Cyclop, spre a se uita cu al treilea la d-l Iorga. Ca să nu greșească, așteaptă“.

Această așteptare, se vede treaba, nu convine lui Albert Honigman, care nu prea e obișnuit să aștepte. Ei, dardl Iuliu Maniu n'are numai un ochi în frunte, ca Cyclop, ci are o mie, ca Argus. Cu singura deosebire, că venerabilul șef al partidului național nu se slujește de ei ca să vacă, ci ca să facă, pur și simplu, -- cu ochiul... Și vă închipuți, ce orgie de ochiade se poate pune la cale, când cineva e în stare să exercite această dulce operație în o mie de părți deodată!

Desmințiri inutile. — Tocmai când dl N. Iorga era ocupat, în mai multe ședințe ale Camerei, să lămurească relațiunile sale financiare cu o cunoscută bancă din Capitală protestând cu o patetică indignare împotriva unor ciudate bănuieli, gazetei dumisale îi vine proasta inspirație de a lansa câteva delicate nevrozii împotriva unor presupuși adversari politici. Intr'un articolăș pe care i l'a inspirat un discurs al dlui Mihai Popovici (pretextul, după cum se vede, n'are niciun cusur) *Neamul Românesc* se avântă pe aripile închipuirii, aruncând de-acolo câteva bombe goale, de calibrul acestuia: „Milioane din veniturile societății *Mica*, al cărei președinte este generalul Averescu, sunt afectate propagandei antisemite a dlui Goga...”

Neamul Românesc se înșeală. Ingrozitoarea „propaganda antisemită” a dlui Goga e mult mai costisitoare decât s'ar crede. Nu numai „milioane”, ci zeci și sute de milioane sunt „afectate” pentru acest scop. Iar societatea *Mica*, ai cărui acționari n'au ce face cu banii, aruncă așa, cu amândouă

măinile, capitalul lor, într'o atât de rentabilă afacere..

Nu, zău, cum poate să comită cineva o greșală atât de boacăna? Să pună la cale o infamie și să nu culeagă în urma ei decât ridicol! Sunt născociri cari nici măcar n'au nevoie să fie desmințite...

Inchidem revista! — O săptămână după ce dădusem, chiar în acest loc, toate explicațiile necesare, însoțite de legitime protestări, cel mai loial dintre toți confrății noștri, adică ziarul *Patria*, reproduce cu mare alai un afiș electoral pornografic, răspândit cu prilejul alegerii dela Dej, adăugând că versurile pe cari le cuprinde sunt luate din „Gazeta rimată” a *Țării Noastre* și se datoresc dlui Octavian Goga.

Dublă minciună! Mai întâi, că nu dl Octavian Goga e autorul „Gazetelor rimate” din *Țara Noastră*, și al doilea, că rândurile indecente pe cari le-a suportat hârtia *Patriei* n'au apărut niciodată în aceste pagini. Dacă cineva nedovedește contrariul, închidem revista...

Amabilii noștri amici, să profite de ocazie!

O nouă operă românească. — Marți în 23 Decembrie d. N. Bretan va apare la pupitrul Teatrului maghiar din Cluj ca dirigent al noiei sale drame muzicale în un act: „*Revolta omului de lut*”. Acțiunea se petrece pe la 1600 în atmosfera alchimiștilor și făcătorilor de minuni. Muzica e scrisă pe textul luat din drama simbolică alui I. Kaczér cu același nume, libretizată de compozitor. Muzica e orientală, din ea exală povața gliilor dospite de robota brațelor arse de soare, împodobită cu caracterul operelor universale simbolizând truda omului legat de pământ. Publicul românesc pregătește în seara de 23 Decembrie o manifestație de simpatie compozitorului.

Redactor responsabil: ALEXANDRU HODOȘ